

**Aatteellinen ekstremistinen väkivalta ja sen ennaltaehkäisy
osana viranomaistoimintaa Suomessa.**

Tarkastelussa suomalaisten viranomaisten toiminta ja yhteistyö.

Taneli Karinen, 11000
Pro gradu -tutkielma
2016
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Aatteellinen ekstremistinen väkivalta ja sen ennaltaehkäisy osana viranomaistoimintaa Suomessa. Tarkastelussa suomalaisten viranomaisten toiminta ja yhteistyö.

Tekijä: Taneli Karinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu –työ X Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 71

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee aatteellisen ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyä ja käsittelyä suomalaisessa viranomaistyössä. Tutkielman teoreettinen tausta on johtamisessa sekä rakenteellisessa sosiaalityössä. Menetelmänä käytettiin puolistrukturoituja haastatteluita. Haastattelut kohdistettiin ilmiön parissa työskenteleville avainasiantuntijoille sisäministeriössä, Helsingin poliisisosiaalityössä, Poliisihallituksessa sekä Helsingin kaupungilla.

Metodina tutkielmassa toimii Erving Goffmanin kehysanalyysi. Tutkielmassa tunnistettiin neljä kehystä, joiden kautta virkamiehet tarkastelivat toimintaa Suomessa: virkamiehisyys, kriittinen kehys, positiivinen kehys sekä rakenteellinen kehys.

Ilmiönä aatteellinen ekstremistinen väkivalta on suomalaisille viranomaisille suhteellisen uusi. Ilmiöön on herätty Suomessa laajemmin vuoden 2001 New Yorkin terroristi-iskujen jälkeen. Suomessa valtion toimijoiden ohella merkittävin tekijä on Helsingin kaupunki sekä moniammatilliset Ankkuri-tiimit eri kaupungeissa. Ekstreemistisen väkivallan kentällä Suomessa pidetään yhä suurimpana uhkana yksinäisiä tekijöitä, kuten kouluampujia. Ilmiö ei ole ainoastaan rikosoikeudellinen vaan sen käsittely koskee poliisin ohella useita viranomaisia, jotka työskentelevät ihmisten parissa.

Aatteellisen ekstremismin syyt kumpuavat syrjäytymisestä sekä osattomuudesta. Viranomaisten tulisi arkipäiväistää ilmiö ja ottaa se osaksi arkista työtään, muiden sosiaalisten kysymysten ohella. Suomessa viranomaisten yhteistyö on yleisesti hyvää ja luontevaa. Ongelmia aiheuttavat hierarkiarakenteet sekä hallinnon valta substanssia kohtaan. Virkamalli mahdollistaa yksittäisten ihmisten toimimisen toiminnan esteinä. Toiminnan kankeus myös hidastaa toimintaa merkittävästi.

Virkamiehillä on epäselvyyttä toiminnan johtavasta tahosta. Yleisesti sisäministeriö nähdään johtavana tahona, mutta sisäministeriössä ei toimintaa nähdä johdettavan mitään.

Viranomaisten on ymmärrettävä, että Suomi on osa kansainvälistä yhteisöä, eikä Suomen syrjäinen sijainti suojaa Suomea enää kansainvälisiltä ilmiöiltä. Viranomaisten on myös ymmärrettävä maailman muuttuneen asenteellisesti ja aatteellisesti viimeisten vuosikymmenien aikana. Viranomaisten keskinäinen viestintä sekä yhteistyö muiden

toimijoiden kanssa on tärkeää, jotta ilmiötä voidaan lähestyä kokonaisvaltaisesti. Virkamiehet tarvitsevat myös yhtenäistä koulutusta.

Sosiaalityön rooli aatteellisen ekstremistisen väkivallan kentällä painottuu kysymyksiin syrjäytymisen ja osattomuuden ennaltaehkäisystä. Sosiaalityö kykenee tunnistamaan riskikäyttäytymistä ja puuttumaan elementteihin, jotka johtavat ekstremistiseen käytökseen. Interventiot ja rakenteellinen suhtautuminen ilmiöön ja siihen johtaviin syihin mahdollistavat sosiaalityölle merkittävän roolin aatteellisen ekstremistisen väkivallan ja sen ennaltaehkäisyn kentällä.

Asiasanat:

Ekstremismi, Radikalismi, Väkivalta, Vierastaistelija, Ankkuri-tiimi, Århusin –malli, Isis, Isil, Poliisisosiaalityö, Sisäministeriö, Poliisihallitus, Kehysanalyysi, Johtaminen, Rakenteellinen sosiaalityö, Viranomainen, Virkamies

Tutkimusmenetelmä(t):

Laadullinen analyysi, kehysanalyysi, Puolistrukturoitu haastattelu, Haastattelututkimus

Muita tietoja:

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Ilmiön tausta	4
2.1. Aatteellinen väkivaltainen ekstremismi tutkimuksen lähtökohtana	4
2.2. Aatteellisen ekstremistisen väkivallan uhan profilointi	6
2.3. Islamilainen aatteellinen ekstremismi kansainvälisenä ilmiönä.....	8
2.4. Islamilaisen aatteellisen ekstremismin taustat Suomessa	9
3. Teoreettinen tausta	12
3.1. Johtaminen.....	13
3.2. Rakenteellinen sosiaalityö ja valta.....	15
4. Tutkimuskysymys	18
5. Aineisto ja metodi	19
5.1. Laadullisen näkökulman valinta tutkimusmenetelmäksi.....	20
5.2. Haastattelu tutkimusmenetelmänä.....	21
5.3. Kehysanalyysi haastattelututkimuksen metodina	25
5.4. Eettiset kysymykset haastattelututkimuksessa	28
5.5. Haastateltavien löytäminen ja aineiston rajaaminen	30
5.6. Haastateltavat.....	31
6. Haastattelujen analyysi	33
6.1. Laadullisen aineiston analyysi	33
6.2. Asiantuntijahaastattelut.....	35
6.2.1. Aatteellisen väkivaltaan johtavan ekstremismin taustatekijät haastateltavien mukaan	35
6.2.2. Aatteellisen väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy sekä sen taustat viranomaistoiminnoissa.	38
6.2.3. Viranomaistyö	40
6.2.4. Toiminnan johtaminen Suomessa.....	46
6.2.5. Kehitettävää viranomaistyössä	48
6.2.5. Sosiaalityön rooli väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyssä.....	52
6.2.6. Merkittävät erot yksittäisten haastateltujen näkemyksissä.....	56
7. Yhteenveto ja johtopäätökset	59
7.1. Metodologinen arviointi	59
7.2. Analyysin reflektio	60
7.3. Analyysistä nousseiden tulosten läpikäynti.....	60
7.3. Lopuksi	63
Lähteet	67
Liite	71

1. Johdanto

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella aatteelliseen ekstremistiseen väkivaltaan liittyvää viranomaistyötä ja sen toimivuutta virkamiesten itsensä näkökulmasta. Kyseessä ei ole tutkimus aatteellisesta ekstremistisestä väkivallasta ilmiönä, vaan siihen liittyvästä viranomaistoiminnasta ja sen toimivuudesta. Lisäksi tutkielma pyrkii asettamaan sosiaalityön aatteellisen ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyntyöskentelykentälle, ja arvioimaan sen asemaa omana substanssinaan moniviranomaistyössä. Tutkielman haastatteluissa toimintaa arvioivat virkamiehet, jotka työssään tarkastelevat ilmiötä ja suunnittelevat ja toteuttavat siihen liittyviä toimenpiteitä. Tarkasteltaessa viranomais-toimintaa aatteellisen ekstremistisen väkivallan parissa parhaan näkökulman sen toimivuudesta ja epäkohdista kykenevät antamaan juuri ne ihmiset, joiden työtehtäviin kuuluu ilmiöön liittyvä asiantuntijuus tavalla tai toisella.

Väkivaltainen ekstremismi on tällä hetkellä erittäin ajankohtainen ilmiö, johon myös median kiinnostus on kohdistunut erityisesti syyskuun 11. päivän kaksoistorni-iskujen jälkeen. Arabikevään aiheuttama liikehdintä Lähi-idässä sekä Syyrian sisällissota ovat kärjistäneet ilmiötä edelleen viime vuosina. Tämä näkyy myös Suomessa havahtumisena keskusteluun vierastaistelihoista. On mielenkiintoista tarkastella sitä, miten meillä on tähän ilmiöön valmistauduttu ja miten viranomaiset itse näkevät tilanteen. Samalla on muistettava, että ilmiön käsittely ei ole ainoastaan rikosoikeudellinen. Se koskettaa poliisin ohella sosiaalityöntekijöitä, nuorisotyötä, opetustoimea, uskonnollisia yhteisöjä sekä muita instansseja, jotka joutuvat työskentelemään väkivaltaan johtavan ekstremismin parissa suoraan tai epäsuoraan. Kuten ei mitään ihmisiä koskettavaa liikehdintää tai toimintaa, ei ekstremismiäkään tai siihen liittyvää väkivaltaa voida tarkastella yksiselitteisesti. Ilmiö on luonteeltaan monitahoinen koskettaen useita ihmisiä ja monia ammattiryhmiä.

Tutkimukseni aihe hahmottui talvella 2014-2015 tehdessäni sosiaalityön opintoihin liittyvää harjoittelua Helsingin poliisisosiaalityön yksikössä, jossa asiaan viitattiin toistuvasti. Vaikka tietoisuus ilmiöön liittyvästä liikehdinnästä oli jo yleistä, keskusteluissa kävi ilmi toimintaan liittyvä hajaannus. Aloin tällöin etsiä enemmän tietoa aiheesta, mutta yllätyksekseni materiaalia Suomen tilanteesta ei löytynyt kovinkaan paljon. Oleelliseksi kysymykseksi nousi jo tässä vaiheessa viranomaistoiminnan taso ja sen valmiudet työskennellä ilmiön parissa. Taustana kiinnostukseeni viranomaisten toimin-

nasta on myös oma aiempi työkokemukseni valtiohallinnossa sekä ymmärrykseni hallintorakenteen toimivuudesta muutostilanteissa.

Tutkimuksellisesti aihe on tärkeä. Nykyisen globaalien aikakauden aikana Suomi ei enää ole eristäytynyt muusta maailmasta. Elämme yhteiskunnassa, jossa tieto liikkuu mantereelta mantereelle silmänräpäyksessä mahdollistaen kansainvälisten ilmiöiden ja trendien leviämisen myös Suomeen. Meidän on siis kyettävä toimimaan ympäristössä, jossa kansainväliset trendit vaikuttavat olemiseemme aivan samoilla tavoilla kuin kaikissa muissakin länsimaisissa yhteiskunnissa. Näin ollen myös viranomaistoiminnan on kyettävä vastaamaan globaaleihin kysymyksiin, ja siihen kuinka asioita käsitellään ja miten niiden parissa työskennellään niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Viranomaisten yhteistyö, valmistautuminen ja johtomallit määrittävät heidän työkenttäänsä ja -tapojansa. Siksi onkin tärkeää ulottaa kysymyksenasettelu itse virkamiehille ja kysyä heiltä, kuinka he näkevät oman työnsä ja kentän, jossa he työtään tekevät.

Viranomaistoiminnan tulisi ennen kaikkea reagoida kolmeen keskeiseen aatteellista ekstremisististä väkivaltaa koskevaan asiaan. Ensinnäkin viranomaisten on kyettävä tunnistamaan toiminta, jotta sitä voidaan ennaltaehkäistä. Viranomaisten odotetaan myös kykenevän toimimaan akuutin väkivallan tai epätoivotun käyttäytymisen tapahtuessa niin, että kansalaisten turvallisuus ei vaarannu. Kolmanneksi viranomaisten täytyy pystyä kohtaamaan väkivallan ja äärikäyttäytymisen seuraukset tavalla, joka tähtää yhteiskunnalliseen kuntoutumiseen ja assimilaatioon. Tällainen yhtälö on enemmän kuin haastava ja vaatii viranomaisilta paljon.

Tämä tutkielma pureutuukin juuri kysymykseen viranomaisten toiminnasta. Aluksi käyn läpi aatteelliseen väkivaltaiseen ekstremismiin liittyviä taustatekijöitä tutkimuksellisesta näkökulmasta ja johdatan lukijaa tutkimuskysymyksen pariin. Tämän jälkeen tarkastelen tutkimuksen teoreettista pohjaa johtamisen ja rakenteellisen sosiaalityön kautta. Tutkimuskysymyksen esittämisen jälkeen käsittelen aineistoa ja valittua kehysanalyyttistä metodologiaa. Analyysi ja sen läpikäynti seuraavat aineisto- ja metodiosioita. Tutkielman loppupuolen omistan reflektiolle ja johtopäätöksille. Aivan lopuksi käyn vielä läpi tulosten varjossa eri kehitysehdotuksia ja mahdollisia toimintamalleja aatteellisen ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyn keinoiksi Suomessa.

2. Ilmiön tausta

2.1. Aatteellinen väkivaltainen ekstremismi tutkimuksen lähtökohtana

Vaikka tämän tutkielman aihe koskeekin viranomaistoimintaa aatteellisen ekstremistisen väkivallan ja sen ennaltaehkäisyn kentällä, on tärkeää käydä läpi ilmiön taustaa ja syitä siihen, miksi viranomaiset työskentelevät aiheen parissa. Lähtökohtaisesti aatteellinen ekstremistinen väkivalta ei koske ainoastaan muslimitaustaisia tai islamiin linkittyviä ihmisiä ja yhteisöjä, vaan kyseessä on ilmiö joka koskettaa kaikkia tahoja, joiden aatteellisuus saavuttaa ekstremistisen tason. Se voi koskettaa kaikkia uskontoja, poliittisia suuntauksia sekä maailmankatsomuksia.

Tämä tutkielma lähestyy ilmiötä kuitenkin erityisesti vierastaistelijailmiön sekä islamilaisuuteen liittyvän ekstremistisen ajattelun kautta. Islamilainen ekstremismi ei kuitenkaan tarkoita lähtökohtaisesti väkivaltaista ekstremismia, vaan äärimmäisen tiukkaa islamin tulkintaa (Farmer 2007, 36). Käsite voi kuitenkin myös sisältää jihadistisen painotuksen (Iisacson & Rubinstein 2002, 191). Siksi puhutaankin aatteellisesta väkivaltaisesta ekstremismistä, koska ekstremismi itsessään ei välttämättä ole väkivaltaista.

Ilmiö on tullut ajankohtaiseksi viimeisten vuosien aikana ja koskettaa tänä päivänä myös Suomea. Suomi on kokonaisvaltaisesti kiinnittynyt globaaliin maailmaan, esimerkiksi internetin ja kehittyneiden viestintävälineiden sekä poliittisten ja taloudellisten kytkösten ja yhteisöjen kautta. Esimerkiksi Suomeen matkustaminen sekä Suomesta pois matkustaminen ovat muuttuneet yhä helpommiksi. Suomi ei enää ole Euroopan eristäytynyt nurkka, vaan ihmisten, tiedon ja vaikutteiden nopea liikkuvuus on muuttanut osaksi arkeamme. Lokaali toiminta nivoutuu usein globaaliin aktivismiin, ja näin yksilöiden on helppo pyrkiä vaikuttamaan suoraan kansainväliseen ja maailmanlaajuisen toimintaan (Linjakumpu 2014, 147). Globaalit mahdollisuudet eivät kuitenkaan tarkoita vain positiivisia asioita, vaan myös negatiivisten ilmiöiden rantautuminen Suomeen on osa näitä globaaleja prosesseja.

Kuten seuraavissa osioissa tullaan toteamaan, eivät aatteellinen ekstremistinen väkivalta tai siihen liittyvä viranomaistyö itsessään kuitenkaan ole varsinaisesti uskontoon tai aatteeseen liittyviä. Aatteellinen ekstremistinen väkivalta ei myöskään ole ainoastaan

rikosoikeudellinen tai moraalinen kysymys, vaan siihen liittyy myös useita sosiaalityötä, syrjäytymistä ja eriarvoisuutta koskevia elementtejä, joiden ratkominen vaatii rakenteellista näkökulmaa ja kykyä tarkastella aatteellista ekstremististä väkivaltaa sekä yhteisöllisenä että yksilöllisenä ongelmana. Suomen laki ei myöskään estä esimerkiksi terroristijärjestöihin liittymistä tai vierastaistelijaksi lähtemistä (Saarinen 2014, 7). Monisyinen ilmiö vaatii siis useita näkökantoja ja eri viranomaisten kykyä tarkastella sitä eri kulmista yhdistäen eri substanssiosaamista.

Terrorismin määrittely itsessään on hankalaa, eikä käsitteelle ole yhteistä määritelmää (Schmid 2011, 39). Yleisesti terrorismin voi kuitenkin käsittää väkivaltaiseksi toiminnaksi, jonka motiivina on oman aatteen tai tavoitteiden julkituominen. On hyvä myös ymmärtää terrorismin torjunnan ja ekstremistisen ajattelun ennaltaehkäisemisen välinen yhteys. Vaikka terrorismia kuvataan usein kokonaisvaltaisena ilmiönä, tarkoitetaan uudella terrorismilla pääasiassa ääri-islamilaista terrorismia. Ääri-islamistinen terrorismi on määritelty aikamme merkittävimmäksi kansainväliseksi terrorismin uhaksi. Siksi kansainvälinen terrorisminvastainen yhteistyö tarkoittaa käytännössä juuri ääri-islamilaiseen terrorismiin liittyvää työtä. (Archer & Malkki 2014, 81).

Vielä vuonna 2011 Anssi Kullberg kirjoitti artikkelissaan *Radikalismi Suomen muslimiyhteisöissä: Ulkomaisten konfliktien ja kansainvälisen islamismin vaikutus islamilaisesta radikalismista ja terrorismista ilmiönä*, joka ei ole koskettanut Suomea muutoin kuin suojelupoliisin varovaisina lausuntoina (Kullberg 2011, 250–252). Sittemmin puhe terrorismista on muuttunut puheeksi ekstremismistä ja radikalisoitumisesta. Radikalisoituminen itsessään ei tarkoita väkivaltaa tai riskiä väkivaltaiseen käyttäytymiseen ryhtymisestä. Puhuttaessa ideologiaan perustuvasta ääriajattelusta, joka johtaa tai voi johtaa väkivaltaan, on puhuttava väkivaltaisesta ekstremismistä, joka taas on aatemaailmaan perustuvaa väkivaltaa, siihen kannustamista tai sen oikeuttamista. Ilmiötä kuvastaa se, että keskusteluun on vahvasti noussut useiden kymmenien henkilöiden lähteminen taistelualuille islamilaiseen maailmaan Suomesta. (Väkivaltainen ekstremismi Suomessa –tilannekatsaus 2/2014, 2.)

Radikalisoituminen ja ekstremismi eivät kuitenkaan tarkoita terrorismia, mutta näihin ilmiöihin liittyvän viranomaistyön on kyettävä vastaamaan näiden ilmiöiden tuhoisimpiin puoliin terrorismintorjunnan ja väkivallan ennaltaehkäisyn kautta. Näihin näkökulmiin liittyy se, että taistelualueilla oleskelu, mahdollinen taistelutoimintaan osallis-

tuminen ja sotatraumoille altistuminen lisäävät häiriökäytöksen riskiä, mahdollisen propagandalle altistumisen ohella. Esimerkiksi Syyrian sisällissodan tilanne heijastuu myös Suomeen. Vuoden 2014 syyskuuhun mennessä jo yli 40:n henkilön arvioitiin matkustaneen Syyriaan Suomesta konfliktin aikana. Suurimman osan näistä henkilöistä oletetaan matkustaneen Syyriaan osallistuakseen taisteluihin radikaali-islamistisen ryhmittymän joukoissa. Ei ole selviä todisteita siitä, että nämä henkilöt saavuttuaan takaisin Suomeen pyrkisivät käyttämään väkivaltaa Suomessa, mutta altistuminen taisteluolosuhteille ja radikaalin järjestön vaikutuspiiriin saattaa nostaa tällaisen käyttäytymisen todennäköisyyttä. (Väkivaltainen ekstremismi Suomessa –tilannekatsaus 2/2014, 1; Saarinen 2014, 9.) Alle vuosi myöhemmin heinäkuussa 2015 Supon arvio taistelualueille lähteneiden määrästä oli noussut jo lähes 70:een henkilöön ja taistelualueilta Suomeen palanneita oli jo noin 20 henkilöä (Iltalehti, 22.7.2015).

2.2. Aatteellisen ekstremistisen väkivallan uhan profilointi

Lähteneet ovat iältään pääosin 21–24 -vuotiaita ja he edustavat 17 eri etnisyyttä. Mukana on myös suomalaiseseen kantaväestöön kuuluvia henkilöitä (Väkivaltainen ekstremismi Suomessa -tilannekatsaus 2/2014, 11). Ei ole täyttä varmuutta siitä, kuinka moni lähteneistä on muslimitaustainen, mutta varma tiet on, että suurin osa lähteneistä on sunnimuslimeja, jotka ovat syntyneet Suomessa tai muuttaneet hyvin nuorina Suomeen. Syyskuuhun 2014 mennessä tiedettiin virallisesti kahden suomalaistaustaisen taistelijan kuolleen Syyriassa. Syyrian lisäksi Suomesta matkustettu taistelualueille Somaliin ja oletettavasti Afrikan sarven alueelle sekä Jemeniin (Saarinen 2014, 7–8).

On myös jo todettu tapauksia, joissa taistelualueilta palanneet henkilöt ovat yrittäneet rekrytoida taistelijoita Suomesta Syyriaan. Myös Suomessa käyneet radikaalit muslimisaarnaajat ovat aiheuttaneet huolta ääriliikehännästä Suomessa. (Saarinen 2014, 9–10.) Akuutti ilmiö vaatii siis viranomaisten väliintuloa ja toimintaa ongelmien ennaltaehkäisemiseksi. Vaikka ekstremistiseen ajatteluun ja terrorismiuhkaan on osattu suhtautua potentiaalisena riskinä, on Suomessa suhtauduttu niihin viime vuosiin saakka varsin epätodennäköisinä uhkina.

Terrorismin vastaisen toiminnan kansainvälisyys ja kansainvälinen yhteistyö ovat muuttuneet ensisijaiseksi tavoitteeksi kansainvälisessä politiikassa. Myös ennaltaeh-

käisevä toiminta ja väkivaltaisen radikalisoitumisen torjunta ovat tulleet merkittäviksi painopisteiksi terrorisminvastaisessa työssä. (Archer & Malkki 2014, 80.) Terrorismi on poliittinen käsite, jonka sisältö määrittyy historiallisen ja poliittisen taustan kautta. Se mitä nähdään terrorismina on kuitenkin kontekstisidonnaista. Tänä päivänä se nähdään yleisesti väkivaltaisena toimintana, jota pidetään moraalisesti kyseenalaisena ja epäoikeutettuna. Suuri kysymys koskeekin sitä, kuka on terroristi. Koska terrorismin määrittely vaatii moraalista tuomitsemista, assosioidaan se useimmiten maahan, kansaan ja poliittiseen vastustajaan kohdistuvaksi. (Malkki & Paastela 2007, 22–28.)

Suomen terrorismitorjuntaan vaikuttaa suoraan EU:n terrorisminvastainen politiikka. Syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen EU:n terrorisminvastainen politiikka on edennyt kolmessa aallossa, joita kaikkia on seurannut alkukiinnostuksen jälkeen poliittinen hajaannus keinoista käsitellä terrorismia EU:n sisällä. Syyskuun 11. päivän terrori-iskut aloittivat voimakkaan kansainvälisen yhteistyön ja kehittivät EU:n lainsäädäntöä. Vuoden 2004 iskut Madridiin aiheuttivat terrorismin uhan määrittämisen myös sisäiseksi uhaksi Euroopan turvallisuusstrategiassa ja Lontoon pommihyökkäykset 7. heinäkuuta 2005 saivat EU:n virtaviivaistamaan monia terrorisminvastaisia käytäntöjä yhdeksi kokonaisuudeksi. (Archer & Malkki 2014, 82–90.)

Suomessa valtionhallinto aloitti vuonna 2004 sisäisen turvallisuuden ohjelman, jonka tarkoituksena on esittää ratkaisuja eräisiin arjen turvallisuushaasteisiin, joiden ennaltaehkäisy ja joihin puuttuminen lisäävät arjen turvallisuutta ja hyvinvointia sekä edistävät yhteiskuntarauhaa. Sisäisen turvallisuuden ohjelma on nyt julkistettu kolme kertaa, joista viimeisin vuonna 2012. (Sisäasiainministeriö. Sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012, 8.) Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on kappale ääriajatteluun liittyvän väkivallan ennaltaehkäisemisestä sekä maininta toimenpideohjelmasta väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi (Sisäasiainministeriö. Sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012, 55). Suomessa on vuonna 2012 asetettu sisäministeriön toimesta kansallinen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkosto: *”Kansallisen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkoston tavoitteena on varmistaa ennaltaehkäisyn edellyttämä viranomaisten välinen yhteistyö, edistää yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa sekä varmistaa kansallisen väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman toimeenpano.”* (Sisäasiainministeriö. Kansallinen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkosto, 1.)

2.3. Islamilainen aatteellinen ekstremismi kansainvälisenä ilmiönä

Islamilainen aatteellinen ekstremismi assosioituu yleisimmin Euroopassa ja länsimaissa syyskuun 11:sta terrori-iskuihin, Madridin ja Lontoon pommi-iskuihin vuosina 2004 ja 2005, Pariisin Charli Hebdo satiirilehden terrori-iskuun tammikuussa 2015, Kööpenhaminan terrori-iskuihin helmikuussa 2015, Kenian terrori-iskuun huhtikuussa 2015, Tunisian terroristi-iskuun kesäkuussa 2015 sekä Pariisin terroristi-iskuun marraskuussa 2015.

Länsimaihin kohdistuvien terroritekojen ohella iso osa aatteelliseen ekstremismiin liittyvää aktiviteettia keskittyy vierastaistelijailmiöön, jossa pääosin nuoret miehet matkustavat länsimaista sekä arabimaista taistelemaan islamilaiseen maailmaan eri konflikteihin. Eritoten Syyrian sisällissota on muodostunut vierastaistelijailmiön symboliksi 2010-luvulla. Syyrian ja Irakin alueelle perustettu Kalifaatti, jota johtaa Abu Bakr al-Baghdadi (The New York Times 05.07.2014). Tämä itsejulistettu Kalifaatti pohjaa ISIS –järjestöön, mutta sen ja sen alaisuudessa taistelevaan liikkeeseen on alettu käyttää lyhennettä ISIL. Lyhenne tulee sanoista: *Islamic State of Iraq and the Levant*. (The Washington Post 18.06.2014). Ekstreemistisen islamin tausta Syyriassa ja Irakissa nousee sunni-islamilaisuuden suuntauksesta wahhabismista. Wahhabismi on konservatiivinen sunni-islamin konservatiivinen muoto, jossa islamilaisuus halutaan palauttaa juurilleen (www.sunnah.org 03.10.2015). Wahhabismi on tunnistettu vuonna 2013 Euroopan parlamentin puolesta globaalien terrorismin päälähteeksi (New Statesman 17.11.2014).

ISIL:n riveihin on konfliktiin Syyrian ja Irakin alueille YK:n tietojen mukaan matkustanut jo 25000 ihmistä 100 eri maasta. Matkustajia on ollut myös Afganistaniin, Jemeniin ja Libyaan. (www.un.org 29.05.2015). Syyriaan matkustaminen on osoittautunut suosituksi sen helppouden takia. Turkin kautta matkustaminen on edullista ja Turkista Syyriaan ja siitä Irakiin siirtyminen on verrattain helppoa. (The Week. 21.08.2014). Alueelle matkustavat liittyvät yleensä ISIL –järjestöön tai al Qaidaan (The Guardian. 03.10.2015).

On vaikea arvioida yksittäisten ihmisten motiiveja taistelualueille lähtemiseen tai radikalisoitumiseen eritoten länsimaissa. Kulttuurien ja kulttuuristen tapojen yhteensulautuminen ovat osa jälkikolonialistisen maailman aiheuttamaa diasporaa. Liikkuvat ih-

mismassat ovat kohdanneet toisensa ja päätyneet elämään eri kulttuurien ja identiteettien ristipaineessa. Sekä Euroopan että Lähi-idän suuret muutokset ovat edistäneet etnisten ja kulttuuristen ryhmien liikkuvuutta, mutta samalla moni ryhmä on joutunut jäämään kulttuuriseksi tai etniseksi vähemmistöksi. Monissa aiemmin maallisissa islamilaisissa valtioissa on muodostunut fundamentalistisia islamilaisia liikkeitä, joiden synnyn syitä Stuart Hall polemisoi jo vuonna 1992 ilmestyneessä artikkelissaan: *Kulttuurisen identiteetin kysymyksiä* (julkaistu Hallin kirjassa *Identiteetti* (1999)). Mahdolliseksi fundamentalismin syiksi Hall mainitsee seuraavat tekijät: vastareaktion maallistumiselle, ”globalisaation” ulkopuolelle jäämisen, kulttuuristen ”juurien” vahvistamisen, oikeaoppisuuden paluun, islamilaisien valtioiden kyvyttömyyden tuottaa modernia ”johtajuutta” tai politiikkaa sekä uskonnollisuuden arvonalautuksen kehittymättömissä olosuhteissa. Näin etnisyyden henkiin herättäminen toimii yhdistävänä voimana muita vastaan. (Hall 2002, 71–76.) Tällainen liikehdintä voi nostaa tarvetta päästä yhteisöön, joka kykenee noudattamaan ja ylläpitämään tällaista identiteettiä kokonaisvaltaisesti ja puhdasoppisesti. Näin esimerkiksi ISIL voi tarjota idean puhtaasta islamilaisesta yhteiskunnasta, johon myös länsimaista käsin voidaan päästä osalliseksi.

2.4. Islamilaisen aatteellisen ekstremismin taustat Suomessa

Muslimeja on Suomessa ollut 1870-luvulta saakka. Vaikka moni muslimi on saapunut Suomeen pakolaisena, eivät läheskään kaikki Suomen muslimit ole pakolaisia, vaan eritoten viime vuosina moni muslimi on saapunut Suomeen perhesyistä, työpaikan takia tai opiskelijana. (Muhammed 2011, 58, 69.) Muslimien määrän Suomessa on arveltu olevan 45 000. Suuri osa heistä on maallistuneita ja heidän kuulumisensa yhteisöihin ja yhdyskuntiin on vähäistä. Moni heistä on paennut länteen radikaalin islamin aiheuttamia ongelmia ja heidän uskonnollisuutensa ja kulttuuriensa taustat ovat hyvin heterogeenisiä. (Muhammed 2011, 58–61.) Käännynnäisiä muslimeja Suomessa on arvion mukaan 700–1000. Käännynnäiset ovat usein maahanmuuttajataustaisia muslimeja konservatiivisempia islamin tulkitsijoita. Joitain heistä voidaan pitää julkilausumiensa perusteella jopa radikaaleina muslimeina. Ryhmä on kuitenkin heterogeeninen, niin kuin muutkin muslimiryhmät. (Muhammed 2011, 66–67.)

Globalisaatio ja lokalisaatio määrittävät islamilaista diasporaa eli muslimien hajallaan

asumista ja pakkomuuttoja. Suuri osa esimerkiksi Euroopassa asuvista muslimeista on saavuttanut lähtömaataan paremman elintason, mutta samalla kohdannut rasismia ja ennakkoluuloja. Syyskuun 2001 tapahtumat ovat vaikuttaneet länsimaissa suhtautumiseen muslimeja kohtaan. Diasporassa oleminen on myös muokannut näkökulmaa ja suhtautumista islamin muotoihin. Joillekin diasporassa eläville muslimeille saattaa muodostua tarve löytää ”oikea islam”, mikä yhtenä elementtinä voi edistää aktiivisuutta hakea ylikansallista islamilaista tietoisuutta. Tällaisen hakemisen kautta on myös mahdollista löytää islamin ääriajatuksia. On oleellista kuitenkin ymmärtää henkilökohtaisten syiden yhteyksiä aktivismiin. Sopeutumattomuus, turhautuminen ja eritahoiset vihan kokemukset voivat motivoida muutosta ja poliittista aktiivisuutta. Tällöin mahdollisuus purkaa näitä tuntemuksia siihen sopivassa yhteisössä voi olla yksilölle helpottavaa ja luontevaa. (Linjakumpu 2014, 142–146.)

Suomessa muslimit ovat verkottuneet pääasiallisesti tietoverkkojen ja sosiaalisen median avulla. Eritoten Suomen kaltaisessa, suhteellisen eristäytyneessä maassa, digitaalisen median merkitys islamilaisessa tiedonkulussa on huomattava. Tämä pätee sekä arkiseen kulttuurin ylläpitoon että ääriliikkeiden tiedonvälitykseen. Vaikka Suomen asemaa voidaan pitää islamilaisen liikehdinnän puitteissa vähäisenä, jo vuonna 2011 al-Qaidaan yhdistetty aktivisti Abu Sulaiman al-Nassr kehoitti blogissaan iskemään suomalaisia joukkoja vastaan Afganistanissa. (Linjakumpu 2014, 152–153.)

Vaikka terrorismin uhkaa pidetään varsin pienenä Suomessa, on siihen alettu kiinnittää huomiota huomattavasti aiempaa enemmän. Tämä trendi liittyy voimakkaasti kansainvälisen terrorismin torjunnan ja uhka-arvioiden kehittymiseen. Syyskuun 11. päivän iskujen jälkeisessä maailmassa terrorismi on alettu nähdä globaalina ongelmana ja pahimmillaan strategisena uhkana. Terrorismi on muuttunut luonteeltaan kansainvälisemmäksi ja taustalla vaikuttavien tahojen toiminta on muokkautunut monimuotoisemmaksi aikaisempien hierarkkisten organisaatioiden väistyessä kentältä. (Archer & Malkki 2014, 79–80.) Vielä vuonna 2007 terrorismintorjunnan yhteistyötahojen listalla ei ollut mainintaa laisinkaan esimerkiksi opetustoimesta tai sosiaalityöstä. Malkki ja Paastela kirjoittavat kirjassaan *Terrorismin monet kasvot* terrorismintorjunnasta Suomessa ainoastaan kontrolloivien ja säätelevien toimien kautta. (Malkki & Paastola 2007, 371–374.)

Suomessa ilmiöön on käytännössä valmistauduttu viranomaisten puolesta Ankkuri-

mallilla, joka puuttuu moniviranomaistoiminnan keinoin nuorten rikoksentekijöiden ongelmiin. Mallissa poliisi, sosiaalityöntekijät ja terveydenhuollon ammattilaiset työskentelevät yhdessä sekä rikoksentekijöiden että uhrien kanssa. (Sisäasiainministeriö 2013, 1–12.) Ankkuri-malli on todettu hyväksi, mutta samalla se keskittyy yhtäaikaista koko nuorten rikoksentekijöiden suureen joukkoon, jolloin ekstremismiin liittyvät kysymykset jäävät vain pieneksi osaksi sen toimintaa.

Tanskassa on puolestaan kehitetty malli, jossa aatteelliseen ekstremismiin puututaan suoraan sille perustetussa projektissa. Århusin malli on tuonut uudenlaisen tavan suhtautua jihadisteihin ja väkivaltaisesti radikalisoituneihin nuoriin. Nuoria ei ymmärretä aatteellisina ekstremisteinä, vaan heidät nähdään enemmänkin kapinoivina teinikäisinä. Malli tunnustaa toiseuden tuntemukset ääriajattelun motivoijina ja lähestyy näin nuoria deradikalisaation ja reintegraation kautta. Esimerkiksi sotarikoksia tehneet käsitellään rikosoikeudellisen prosessin kautta, ja ekstremistisiin järjestöihin kuuluvilta ja Syyriaan matkustamista suunnittelevilta nuorilta on evätty passeja ja oleskelulupia. (Newsweek 17.10.2014.) Århusin mallin tavoitteena on eksklusion sijaan inklusio. Nuoret tarvitsevat työtä, asuntoja ja tarkoituksenmukaista tekemistä. Niille, jotka eivät ole tehneet ekstremismin kautta laittomuuksia, yritetään mahdollistaa uusi alkua ja integroida heidät paremmin tanskalaiseen yhteiskuntaan. Vaikka malli on saanut kritiikkiä liian pehmeästä lähestymistavastaan, on sen avulla esimerkiksi saatu vähennettyä Syyriaan lähteneiden nuorten määrää. Mallin kautta on myös koulutettu opettajia, sosiaalityöntekijöitä ja nuorisotyöntekijöitä käsittelemään ja havainnoimaan ilmiötä työssä. Malli myös hyväksyy radikalismia ja ääriajattelun, kunhan se ei johda väkivaltaan. Jokaiselle osallistujalle nimitetään mentori, joka auttaa arkisten kysymysten kanssa ja on valmis osallistumaan uskonnolliseen ja moraaliseen keskusteluun. (Ager-schou 2014; The Guardian 12.11.2014.)

Ekstremismi ja siihen liittyvä väkivalta on siis historiallinen ilmiö, mutta samalla jatkuvasti uudistuva ja ajankohtainen. Miten sen tuomiin ongelmiin osataan valmistautua on oma kysymyksensä. Suomessa vaikuttaa olevan ymmärrystä ilmiöstä jossain määrin, ja toimenpiteitä sen käsittelyyn onkin jo käynnistetty. Kuinka laajasti Suomen viranomaiset joutuvat jatkossa toiminaan ilmiön kentällä on vielä avoin kysymys, mutta esimerkiksi Århusin projektin kaltaista toimintamallia ei ole Suomeen vielä rantautunut.

3. Teoreettinen tausta

Seuraavissa luvuissa käydään läpi ilmiöön liittyvää teoriaa ja pohditaan sitä, kuinka aatteellinen ekstremistinen väkivalta ja sen ennaltaehkäisy peilautuvat teoreettisesti viranomaistoimintaan ja kuinka ilmiö on nähtävissä teoreettisesta näkökulmasta. Teoriaosuus on kirjoitettu niin, että se keskustelee etupainotteisesti analyysin kanssa. Näin itse tulosten ja analyysin lukeminen helpottuu ja tekee siitä lähestyttävämmän lukijoille, joiden intressit ovat voimakkaammin käytäntöön painottuvia. Samalla itse teorian läpikäyminen helpottuu, koska teoria sidotaan käytäntöön itse teorialuvussa, ja teorian haltuun ottaminen tehdään helpommaksi jo tutkielman alkuvaiheessa.

Tutkimuksessa havaintoja tarkastellaan tavalla, joka rajoittaa tarkastelun tiettyyn eksplisiittisesti määriteltyyn näkökulmaan. Tätä kutsutaan teoreettiseksi viitekehyykseksi (Alasuutari 1999, 79). Ensi kuulemalta olisi helppo asettaa aatteellinen väkivaltainen ekstremismi rakenteellisen sosiaalityön alle. Osittain se sinne saattaa kuuluakin ja ilmiöön liittyvässä viranomaistyössä on varmasti rakenteellisia painotuksia. Toisaalta ilmiön käsittely liittyy voimakkaasti johtamiseen. Aineistoon ja aineiston analyysiin perustuva teoreettinen tausta nousee siis johtamisen sekä rakenteellisen sosiaalityön kentiltä. Näen kysymykseen liittyvän useita muitakin teoreettisia näkökulmia, mutta aineiston, analyysin sekä tutkimuskysymyksen lähtökohdista on asiaa tarkasteltava rajoitetummin. Analyysiosiossa tulen kuitenkin viittaamaan etnisyyteen, vuorovaikutukseen sekä identiteettiin liittyviin teorioihin, jotta pystyn antamaan lukijalle kokonaisvaltaisen käsityksen ilmiökentän moninaisuudesta.

Viranomaisten suhteen kyse on epäilemättä johtamisesta. Sosiaalityö sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminta liittyvät toisiinsa juuri niin vahvasti, kuin sosiaalityölle annetaan mahdollisuus olla osallinen ilmiöön. Viranomaistoiminta toimii, niin kuin se toimii, johtamisen kautta. Jos toiminnan todetaan olevan ontuvaa, eikä viranomaisten toimintaa onnistuta ohjaamaan kokonaisvaltaisesti, on kyseessä johtamiseen liittyvä ongelma. Toisaalta toimiva kokonaisuus ja viranomaisten yhteistyö kumpuavat kyvystä hallita ja johtaa kokonaisuutta, jossa useampi toimija panostaa oman ammattitaitonsa puitteissa yhteiseen tulokseen.

Rakenteellinen sosiaalityö valikoitui toiseksi teoreettiseksi lähtökohdaksi siksi, että ilmiötä ei voi tarkastella ainoastaan rikosoikeudellisesti, mutta sen käsittely ei voi olla

myös ainoastaan perinteisen sosiaalityön tehtävä. Viranomaisten kaikki yksilöiden hyvinvointiin ja heidän olosuhteidensa parantamiseen tähtäävät tehtävät pystytään asettamaan rakenteellisen sosiaalityön alle, jolloin rakenteellista työtä pitää pystyä tarkastelemaan sekä politiikan, hallinnon että rakenteiden kautta. Rakenteelliseen toimintaan ja viranomaistyöhön liittyy aina valta. Rakenteellisen sosiaalityön teoriaosiossa yritän myös valottaa tätä näkökulmaa vallankäytöstä sen olemuksen kautta, koska sosiaalityöhön liittyvä valta on usein voimakasta ja suoraan ihmisiin vaikuttavaa.

3.1. Johtaminen

Johtamisen keskeisiä tehtäviä on voimavarojen johtaminen. Voimavaroilla tarkoitetaan rahan lisäksi kaikkia toiminnan kannalta oleellisten resurssien hallinnointia. (Niiranen & Seppänen-Järvelä & Sinkkonen & Vartiainen 2010, 17.)

Sosiaalityön lähtökohdista asiakkaiden ja palveluiden kohteiden mukaan ottaminen on tärkeää. Palveluiden suunnittelussa on asiakkaiden sisällyttäminen toimintojen suunnitteluun todettu toimivaksi toimintamalliksi (Gallop & Hafford-Letchfield 2012, 126–127). Kuinka paljon Suomessa otetaan huomioon arjen viranomaistoiminnassa kansalaisten ja kohteiden mielipiteitä ja näkemyksiä toiminnan kehittämisestä? Yhteistyöverkostoja pohtiessa saattaa olla hyvä sisällyttää, niin sosiaalityössä kuin muussakin viranomaistyössä, asiakkaat ja kansalaiset yhdeksi merkittäväksi yhteistyökumppaniksi. Aatteellisen ekstremistisen väkivallan puitteissa on toki hankalaa määrittää edes asiakasryhmiä, mutta toimintaan ja sen tarpeisiin liittyvä osaaminen ei varmasti rajoitu ainoastaan viranomaisiin, vaan itse asianomaisilla ja esimerkiksi kansalaisjärjestöillä on varmasti käyttökelpoista ymmärrystä ja tietoa ilmiöön liittyen.

Johtamisen tarkoitus on parantaa organisaation tuloksellisuutta. Sen perustehtävä on suunnata toimintaa niin, että ihmiset, organisaatio tai verkostot saavuttavat niille asetetut tavoitteet. Uuden julkisjohtamisen mallit korostavat individualistista, managerialista johtamista, jossa otetaan huomioon yksilö ja johtamisen elementiksi sisällytetään verkostomaisuus. (Niiranen 2006, 192–194.) Hierarkkinen suhtautuminen johtamiseen ja työn tekemiseen ei enää ole ainoa tapa nähdä johtamista käskyihin perustuvana toimintalinjana. Toiminta tai prosessi ei tämän päivän yhteiskunnassa voi enää olla yhden

toimijan hallussa, vaan verkostot jakavat osaamistaan ja tietoaan tavalla, jonka tarkoitus on saada aikaan paras tarvittava tulos kokonaispanostuksen kautta. Asiantuntijat saattavat toimia konsultinomaisesti, eivätkä yksittäiset viranomaiset voi monopolisoida tietoa tai toiminnan hallintaa, koska toimintaan kohdistuu tulokseen perustuvia vaateita. Kriittisen realismin kautta tarkasteltava johtaminen ottaa huomioon johtamisen ja toiminnan kausaalisuuden sekä huomioi toiminnan kerroksellisena ilmiönä. Kerroksellisuus muodostaa kokonaisuudesta osia, joiden toiminta voi olla itsenäistä. Tällöin kerroksellisuuden, samanaikaisuuden ja prosessien tunnistamisen merkitys kasvaa, vaikka niiden havaitseminen onkin erittäin hankalaa. Niillä voi kuitenkin olla mittavia seuraamuksia kokonaisuuden johtamisen kannalta. (Niiranen 2006, 194–195.)

Toiminnan ohjaaminen ja johtaminen on muuttuvan maailman haasteiden edessä. Vaikka hierarkkinen johtamismalli antaa selkeän kaavan siitä, miten toiminnan tulisi olla johdettua, ei se välttämättä kykene tunnistamaan asiantuntijuuteen tai substanssiosaamiseen liittyviä johtamisen tarpeita. Monisyisten ilmiöiden ja haasteiden kanssa työskentely vaatii johtamiselta realiteettien kohtaamista ja johtamisen rakenteiden purkamista tavalla, joka mahdollistaa avaintekijöiden tunnistamisen ja liikuttamisen tarpeen mukaan. Johtamisen tutkimuksessa on tunnistettavissa sosiaalisen realiteetin kolme tasoa. Ensimmäiseksi, on huomioitava yhteisö yksittäisenä rakenteellisena kokonaisuutena. Toiseksi, on oleellista tunnistaa organisaation vallan edustaja tai johtaja subjektina sekä hänen eri roolinsa. Kolmanneksi, on kyettävä tunnistamaan ja tutki- maan välitasot, jotka määrittävät yhteisön ja subjektin vuorovaikutusta, toisin sanoen sitä systeemiä, joka yhdistää ja hallitsee sääntöjen, roolien ja suhteiden hierarkiaa ja niihin vaikuttavaa toimintasysteemiä. (Niiranen 2006, 199.) Jos hierarkiaan ja hallintoon perustuva johtamismalli ei mahdollista substanssiosaamisen täyttää mukaan ottamista, saatetaan turmiollisesti hukata resursseja ja käyttää turhaan aikaa toiminnallisesti väärin tahojen kanssa. Asiantuntijavallan käyttö vaati sen, että asiantuntijan tietoon perustuva auktoriteetti tunnustetaan (Niiranen 1995, 101).

Toisin kuin hierarkkisissa organisaatioissa on verkoston johtajan kyettävä käyttämään heijasteista valtaa. Verkostotyöskentelyssä keskeinen tekijä on toimijoiden tasavertaisuus, eikä verkoston johtajalla ole jäseniin suoraa määräysvaltaa, vaikka asioiden toteuttaminen onkin hänen vastuullaan. (Niiranen & Seppänen-Järvelä & Sinkkonen & Vartiainen 2010, 26–27.) Oma kysymyksensä on se, pystyvätkö konservatiiviset organisaatiot tällaiseen toimintaan. Oletettavasti monessakaan kunnallisessa tai valtiollises-

sa yksikössä ei verkostojohdaminen ole käytännön todellisuutta. Kaikkeen uuteen totuminen ja sen omaksuminen vaatii aikaa, eikä esimerkiksi virkamalli mahdollista henkilöstön vaihtuvuutta kovinkaan nopeasti. Näin voidaan olettaa, että organisaatioissa, joissa toimii konservatiivinen johto, ei verkostomallinen johtamiskulttuuri ole ajankohdainen ennen avainhenkilöiden eläköitymistä tai siirtymistä muihin tehtäviin.

3.2. Rakenteellinen sosiaalityö ja valta

Rakenteellisen sosiaalityön ymmärtäminen on tärkeää, kun peilaamme sosiaalityötä osana aatteellisen ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyyn liittyvää työtä. Koska toimintakenttä on laaja ja siinä on useita toimijoita, joiden viralliset tehtävät eroavat toisistaan, on kyettävä ymmärtämään se, ettei sosiaalityö ei ole tiukka substanssiammatti omassa karsinassaan. Sen tehtävä on olla osallinen kokonaisvaltaista työtä, jossa kaikkien viranomaisten ja toimijoiden panos vaikuttaa kokonaisuuteen.

Kirsi Juhila (2009) käsittelee Michel Foucaultin teorioita sosiaalityön käytäntöjä vasten. Sosiaalityön tiedon, vallan ja etiikan tuottamisen muodot asettuvat Juhilan artikkelissa, *Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä –Michel Foucaultin perintöä tulkitsemassa*, sosiaalityön kysymyksiksi. Millaista todellisuutta sosiaalityö tuottaa ja mitkä ovat sosiaalityön odotukset yksilöä ja yhteisöä kohtaan? Voiko sosiaalityö määrittää sen mikä on oikeaa käytöstä tai tavoiteltava elämäntapa? (Juhila 2009, 50.) Teoreettisesti ei kysymys koske ainoastaan sosiaalityötä, vaan aatteellista ekstremististä väkivaltaa ja virkamiestyötä on uskallettava tarkastella sen tuottaman ja ylläpitämän todellisuuden kautta. Jos viranomaiset tuottavat palveluita normatiiviselle yleisölle, tai odotukset viranomaisia kohtaan ovat homogeenisiä, voi koko palvelurakenne tuottaa itse omat odotuksensa sekä omaa toimintaansa että yksilöä ja yhteisöä kohtaan.

Sosiaalityön käytänteissä yksilö voidaan objektivoida muuttamalla yksilön subjektiutta niin, että hänet ohjataan institutionaalisesti tiettyihin rooleihin ja käyttäytymiseen. Näin sosiaalityössä saatetaan odottaa esimerkiksi yksilötason muutosta annettujen kehysten mukaiseksi. Perinteisen itsemääräämisoikeudesta lähtevän sosiaalityön yksilö-

lähtöisyys tiivistyykin sosiaalityöhön, jossa toiminnan tuloksellisuuden lähtökohta asettaa käytännöt yksilöllisyyden edelle. (Juhila 2009, 52–53.)

Rakenteellisen sosiaalityön keskeiset tehtäväalueet ovat köyhyyteen liittyvät kysymykset, kysymys osallisuudesta sekä kysymys vallasta. Nämä kaikki elementit ovat nyky yhteiskunnassa kyseenalaistuneet ja eriarvoistaneet yhteiskuntaa. (Heinonen 2014, 51.) Epäilemättä edellä mainitut asiat ovat keskeisiä tehtäväalueita muussakin sosiaalityössä, mutta rakenteellisessa työssä näihin kysymyksiin liittyvä toimintalähtökohta sisällyttää erilaisen näkökulman, jonka tarkoituksena on huomioida rakenteiden kokonaisuus keinona lähestyä ongelmia sekä työskennellä niiden parissa.

Sosiaalityö ei myöskään toimi yhteiskunnallisen muutoksen tai vallankäytön ulkopuolella, vaan se on ammattina poliittisesti ja hallinnollisesti väritty. Ymmärtämättömyys poliittisten päätösten tai yhteiskunnallisten trendien vaikutusvallasta voi tuottaa kapea-alaista sosiaalityötä, joka ei keskustele vallitsevan yhteiskunnallisen tilanteen kanssa. Yksilöiden ja rakenteiden välisen suhteen hahmottaminen on oleellista rakenteellisessa sosiaalityössä. Yksilötason asettaminen vasten eri yhteiskunnallisten mekanismien ja rakenteiden verkostoa mahdollistaa rakenteellisen työtteen ja jäsentää sosiaalityötä kokonaisuutena. (Pohjola & Laitinen & Seppänen 2014, 284.)

Sosiaalityöntekijällä on lähes aina valta-asema asiakasta kohtaan. Tämä valtasuhde on kuitenkin aina kaksisuuntaista. Valtaa käytetään suhteiden verkostoissa, joissa myös vallan kohde on aktiivinen. Sipilä viittaa Foucaultin ”epäsymmetrisen vallan” läsnäoloon pysyvänä olotilana sosiaalityön käytännöissä. (Juhila 2009, 57.) Tämä pätee sekä asiakastyössä että ammatillisessa yhteistyössä. Se, miten sosiaalityö nähdään ja miten se pystyy käyttämään valtaa, määrittyy vahvasti sosiaalityön itsensä kautta. Jos sosiaalityö ei kykene ottamaan paikkaansa kentällä tai se asettuu toiminnan ja päätöksenteon laitamille antaen muiden tahojen ohjata toimintaa, luovuttaa se omia vaikutusmahdollisuuksiaan pois. Tällöin myös asiakastyössä sosiaalityö menettää asemaansa auktoriteettina omalla alallaan, jos asiakaskunta ei hyväksy sosiaalityön valtaa heitä kohtaan. Aatteellisen ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyn kentällä voivat asiakkaat esittää kysymyksen siitä, mitä sosiaalityö voi heille tarjota. Jos sosiaalityö ei pysty suoraan vastaamaan tähän kysymyksen, menettää se helposti oikeutuksensa olla legitiiminä osallisena kentällä.

Rakenteellisen sosiaalityön tehtävä on kattaa niin yksilöiden, organisaatioiden, instituutioiden kuin poliittisen ja yhteiskunnallisen kokonaisuuden keskinäiset vaikutussuhteet (Pohjola 2014, 25). Vallitsevan yhteiskunnallisen tilanteen ja hallintomallien tunnistaminen tekee sosiaalityöstä helpompaa, koska tällöin toiminta heijastuu rakenteellista todellisuutta vasten. Sosiaalityö on osa yhteiskunnallista toimintaa ja se toimii yhteiskunnallisten reunaehtojen puitteissa. Rakenteista vapaata sosiaalityötä ei ole (Pohjola 2014, 18). Näin sosiaalityö on nähtävä osana kokonaisuutta, eikä sillä ole mahdollisuutta toimia ainoastaan itse valitsemallaan kentällä, vaan sen toimintakenttä kattaa kaikki tahot, joita tietty ongelma tai ilmiö koskee. Kyky toimia eri tahojen kanssa sekä ymmärrys tällaisen toiminnan tärkeydestä on sosiaalityötä samalla tavoin kuin perinteinen asiakastyö.

4. Tutkimuskysymys

Tämän tutkielman tutkimuskysymys koskee viranomaisten toimintaa aatteellisen ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyn ja käsittelyn kentällä. Tarkempi tutkimuskysymys on: kuinka viranomaiset näkevät toiminnan hallinnan ja keskinäisen vuorovaikutuksen Suomessa eri viranomaisten kesken? Tutkielman tavoitteena on avata sitä, kuinka viranomaiset itse näkevät toimintansa ja minkälaisena he kokevat viranomaisten välisen yhteistyön Suomessa. Tutkimuskysymykseen haetaan vastausta neljän asiantuntijahaastattelun kautta. Haastattelut toteutettiin Suomessa kesä- ja heinäkuussa 2015.

Kysymys on validi, koska ilmiönä aatteellinen ekstremistinen väkivalta on ajankohtainen myös Suomessa. Vierastaistelijoiden määrän kasvu, islamilaisuuteen yhdistetty ekstremismi sekä yhä kasvava muslimiväestö Suomessa haastavat viranomaiset toimimaan muuttuvien olosuhteiden paineessa. Koska ilmiö ei ole yksiselitteinen, vaatii sen käsittely yhä useamman tahon yhteistyötä. Kuitenkaan eri viranomaisten perinteiset toimintamallit ja jäykät organisaatorakenteet eivät välttämättä keskustele toistensa tai todellisten tarpeiden kanssa. Siksi onkin ensiarvoisen tärkeää esittää kysymys viranomaisten toiminnasta itse ilmiön parissa asiantuntijoina työskenteleville virkamiehille ja antaa heille mahdollisuus käsitellä oman asemansa ja ammattitaitonsa kautta sitä, miten ilmiöön suhtaudutaan, miten sen parissa työskennellään ja miten toimintaa pitäisi kehittää.

Aatteellisen ekstremistisen väkivallan kysymys on sosiaalityön kannalta tärkeä. Vaikka sosiaalityö ei ole ilmiön parissa työskentelyn kannalta ainoa taho, jonka työpanos on merkittävä, on sillä tärkeä rooli osana kokonaisuutta, jossa syrjäytyminen ja osattomuus tuottavat yleisesti haitallista toimintaa. Sosiaalityö on nähtävä aatteellisen ekstremistisen väkivallan ehkäisyn kentällä ennaltaehkäisevänä sekä kuntouttavana toimijana, johon vaikuttavat kaikkien keskeisten toimijoiden tekemät päätökset ja toimet. Sosiaalityö voi myös ottaa merkittävemmän roolin viranomaisten välisessä yhteistyössä ja ulottaa toimintansa esimerkiksi kansainväliseen toimintaan, koska vaikka poliisilla on ymmärrys rikosentorjunnasta ja hallintovirkamiehillä ilmiön kokonaisuudesta, on sosiaalityön asema merkittävä sekä ennaltaehkäisyn, että kuntouttavan toiminnan puitteis-

sa. Sosiaalityö voi toimia myös varhaisen puuttumisen kentällä, jotta aatteelliseen väkivaltaiseen ekstremismiin taipuvat henkilöt voitaisiin tunnistaa ajoissa.

5. Aineisto ja metodi

Tämän tutkimuksen aineisto perustuu asiantuntijahaastatteluihin, joita käytiin neljä kappaletta ja joissa haastateltavat olivat aatteelliseen ekstremistiseen väkivaltaan ja sen ennaltaehkäisyyn perehtyneitä asiantuntijoita valtionhallinnosta sekä Helsingin kaupungilta. Tarkoituksena oli kerätä haastattelujen kautta uutta tietoa siitä, miten suomalaiset virkamiehet käsittävät ja näkevät aatteelliseen ekstremistiseen väkivaltaan liittyvän viranomaistoiminnan ja viranomaisten välisen yhteistyön.

Aiheena aatteellisen väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy ja siihen liittyvän viranomaistoiminnan toimivuus rajoitti tutkimusmetodin voimakkaasti asiantuntijoilta saatavaan tietoon. Koska kyseessä on aihe, josta on hyvin vähän, jos laisinkaan, tietoa, ei ole tarkoituksenmukaista kerätä aineistoa, joka ei ole tutkimuksen kannalta oleellista.

Haastattelujen järjestäminen saattaa olla joskus itse haastatteluista raskaampi prosessi. (Eskola & Suoranta 1998, 91). Vaikka asiantuntijoiden löytäminen oli aluksi hieman hankalaa, olivat kaikki haastateltavat erittäin yhteistyöhaluisia ja osallistuivat mielellään haastatteluihin. Jokainen haastattelu tehtiin kasvotusten asiantuntijoiden työpaikoilla, ja jokainen haastateltava ilmoitti olevansa käytettävissä jatkokysymyksiin tai asioiden selventämiseen jatkossakin. Haastattelut itsessään eivät olleet raskaita, mutta niihin valmistautuminen ja niistä saadun tiedon purkaminen vaativat kattavaa perehtymistä käsitteistöön ja viranomaisten välisiin suhteisiin.

Koska tutkielma rajautuu viranomaistoimintaan aatteellisen väkivaltaisen ekstremismin kentällä Suomessa, oli haastattelututkimus ensimmäinen ja ainoa lähestymiskulma aihetta kohtaan alusta lähtien. On tärkeää saada tietoa itse viranomaisilta siitä, miten he näkevät toimintansa. Viranomaiset voivat siis haastatteluiden kautta määrittää ja arvioida toimintaansa. Koska aihe on tutkimuskohteena uusi, ei ole olemassa muuta aiheeseen liittyvää vertailuaineistoa tai -analyysiä. Tutkielmani toimii hyvänä keskuste-

lunavauksena viranomaisten toimintaan liittyen ja kokoaa yhteen avainhenkilöitä ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyn kentältä Suomessa.

Laadullinen haastattelututkimus sisältää riskin analysoida aineistoa subjektiivisesti. Tutkija saattaa poimia informaation paloja omien intressiensä mukaan tai hän voi keskittyä deskriptiiviseen aineiston käsittelyyn. Tutkija ei välttämättä myöskään ymmärrä aineistonsa kokonaisarvoa, vaan keskittyy yksittäisiin osiin aineistosta käsittämättä aineiston kulttuurisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia. (Eskola & Suoranta 1998, 140–141.) Aloittaessani tämän tutkimuksen tunnistin itsessäni jossain määrin skeptisen näkökulman viranomaistoimintaa kohtaan yleisesti. Tarkoituksenmukaisesti kerroin myös haastateltaville, että henkilökohtaiset näkemykseni ovat olemassa olevia, ja että yritän jättää ne tutkielman ulkopuolelle. Itsereflektio osana tutkimusprosessia on tärkeää, jotta haettua informaatiota voi käsitellä mahdollisimman objektiivisesti. Tästä syystä metodiseksi lähtökohdaksi nousivatkin viranomaisten omat näkemykset ja heidän asiantuntijoina antamansa lausunnot, joiden diskursiivista tai symbolista sisältöä en lähtenyt analysoimaan laisinkaan, jotta saatu informaatio pysyisi tutkijan kannalta niin objektiivisena kuin mahdollista.

5.1. Laadullisen näkökulman valinta tutkimusmenetelmäksi

Tutkimuksen tekemisessä on valittava tutkimusmenetelmä laajasta menetelmien määrästä. Vaikka valittaisiinkin vain yksi menetelmä tiedon keräämiseksi ja sen analysoimiseksi, vaatii sen käyttäminen kykyä soveltaa tietoa ja ymmärrystä tieteenalan muistakin menetelmistä. (Aaltola & Valli 2010, 12–14.)

Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen yhtäläisyydet ovat suurempia, kuin niiden erot. Kumpikin tutkimussuuntaus tavoittelee objektiivisuutta ja niitä voidaan tarkastella toisiaan tukevinä keinoina saada tietoa. (Alasuutari 1999, 31–33.) Vaikka kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen rajaa korostetaan usein, ei niiden raja ole selkeä. Etenkin kvantitatiivista tietoa voidaan soveltaa kvalitatiiviseen tutkimukseen. Vastakkainasettelu ei ole hedelmällinen lähtökohta verrata näitä kahta suuntausta. Hyvä tutkimus perustuu oikeaan tutkimusmenetelmän valintaan ja sen soveltamiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 13–14.)

Tutkimuksen tarkoitus on lähestyä aatteellista väkivaltaista ekstremismia laadullisista lähtökohdista. Vaikka lukumäärien ja tilastollisten faktojen esittäminen asiaan liittyen olisi hyvin mielenkiintoista, ei tutkimuksen perustarkoituksena ole esitellä kvantitatiivista tietoa, vaan tarkastella ilmiötä asiantuntijoiden lausuntojen perusteella ja saada tietoa siitä, miten asiantuntijat näkevät toiminnan Suomessa viranomaisyhteistyön ja toiminnan johtamisen kannalta. Tilastollinen näkökulma voisi kuitenkin tarjota lisätietoa ilmiöön liittyvistä määristä, käytetyistä resursseista sekä toiminnan tehokkuudesta.

Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan aineistoa, joka on tekstiä. Tekstin lähde voi olla moninainen, mutta siitä pystytään muodostamaan tutkimustuloksia. (Eskola & Suoranta 1998, 15–16). Haastattelut ovat informatiivista tekstiä. Oikean kysymyksenasettelun ja hyvin valitun aiheen ympäriltä voidaan kerätä tietoa, jolla on merkitystä ja joka antaa uutta tietoa. Valittu metodi voi mahdollistaa uuden tieteellisen tiedon syntymisen, mutta se voi tutkimuksen kautta myös antaa tutkittavalle ilmiölle, osallisille instituutioille ja yksilöille uutta tietoa, jota he voivat käyttää toiminnassaan tulevaisuudessa. Se, miten viranomaiset työskentelevät yhdessä ja miten asiantuntijat näkevät toiminnan johtamisen ja ohjaamisen mahdollistavat uuden tiedon syntymisen sekä sen käyttämisen tulevaisuudessa toiminnan ohjaamiseen, suunnitteluun ja tehostamiseen.

Tutkimusta määrittää aina valittu teoreettinen viitekehys ja tutkimusnäkökulma. On kyettävä valitsemaan kulloistakin tutkimusta parhaiten tukeva teoreettinen viitekehys ja sen kanssa keskusteleva metodi. Tällä voi kuitenkin olla kauaskantoisia seurauksia, koska kerättävien havainnointien sisältö saattaa rajoittua tiukan metodin ja teoreettisen viitekehysten takia. Tämän takia onkin hyvä kerätä aineistoa, jota voi tarkastella mahdollisimman monesta tutkimuksellisesta näkökulmasta. (Alasuutari 1999, 83–84.)

5.2. Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Haastattelututkimus on keskustelua, jossa tilannetta johdattelee tutkija. Haastattelut ovat myös tutkijan aloitteesta tapahtuvia ja niiden tarkoituksena on saada tietoa siitä, mitä haastateltava ajattelee tutkittavasta aiheesta. (Eskola & Suoranta 1998, 86.) Haastattelututkimuksessa ei merkitä ylös pelkästään haastateltavien vastauksia, vaan haastattelijan esittämien kysymysten muoto tulisi merkitä myös tarkasti ylös. (Alasuutari

1999, 85.) Haastatteluissa tavoiteltiin tämän tutkielman kysymyksenasetteluissa objektiivisuutta. Myös kysymyksissä, joita voi pitää johdattelevina tavoiteltiin yhdenmukaisuutta. Esimerkiksi kysymys vierastaistelijoiden motiiveista tuli ilmi luonnollisesti jokaisessa haastattelussa, mutta uskonnollisuuden ja muiden motiivien ristiriidasta käytävä keskustelu vaati jokaisessa haastattelussa erillisen kysymyksen siitä, onko taistelualueille lähtijöillä muitakin motiiveja, kuten esimerkiksi seikkailunhalu. Tällainen kysymys on johdatteleva, ellei haastateltava ole tuonut sitä itse esiin. Kuitenkin haastatteluissa sama kysymys esitettiin jokaiselle haastateltavalle, jolloin neljästä eri vastauksesta voidaan löytää yhtenäinen näkökulma, joka ei ole haastattelijan antama, mutta teemaltaan kyllä johdatteleva.

Haastattelututkimuksessa on hyvä miettiä kysymykset etukäteen. Tätä ei kannata tehdä ainoastaan intuition keinoin, vaan kysymyksiä kannattaa harkita tarkoin käyttäen tukena esimerkiksi kirjallisuutta ja aiempaa teoriaa. Haastattelutilannetta tulee silti osata peilata keskusteluna, joten kysymysten esittäminen robottimaisesti ja paperista lukien ei välttämättä tue aineiston keräämistä haastatteluun. (Eskola & Vastamäki 2015, 35–36.) Haastattelut olivat rentoja ja vuorovaikutuksellisia. Liiallinen asiallisuus olisi saattanut jättää informaation lyhyeksi ja liian asialliseksi. Jokainen teema oli kysymykseen suunniteltu, mutta tarkentavia kysymyksiä ja keskustelunpätkiä syntyi jokaisessa haastattelussa. Vaikka olinkin perehtynyt aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja aineistoihin etukäteen, oli valmistautuminen vaikeaa. Viranomaisten yhteistyöstä asian tiimoilta ei ole aineistoa, eikä ilmiöstäkään ole vielä Suomessa kirjoitettu laajasti. Mediaa lukuun ottamatta ei akuuttia tietoa ole kovin paljon julkisesti saatavilla. Kuitenkin panostin perehtymiseen niin paljon, että haastattelut pystyttiin käymään tavalla, jossa pääsääntöisesti kumpikin osapuoli tunsi asiaan liittyvät käsitteet ja teemat.

Teemahaastatteluissa toimitaan niin, että vaikka teema itsessään on haastatteluissa selvä sekä haastattelijalle että haastateltavalle, annetaan haastateltavien puhua asiasta vapaamuotoisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 88–89.) Haastattelijan on kuitenkin huolehdittava siitä, että kaikki teema-alueet käydään haastattelun aikana läpi (Eskola & Vastamäki 2015, 35–36). Avoimessa haastattelussa haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutus muistuttaa eniten normaalia keskustelua. Vaikka aihe onkin sama kaikkien haastateltavien kanssa, ei haastattelussa käydä välttämättä esimerkiksi läpi kaikkia teema-alueita. (Eskola & Vastamäki 2015, 29, Eskola & Suoranta 1998, 87.)

Tutkimushaastatteluita tehtäessä tuli kivuliaan selväksi, ettei asiantuntijahaastatteluita tehtäessä yksikään tarkka metodi voi kantaa kaikkien haastatteluiden läpi. Vuorovaikutus, haastateltavien persoonat sekä esille tulleet aiheet liikuttivat haastatteluita eri suuntiin, ja tutkijan kannalta oleelliseksi hallinnan keinoksi nousi keskustelun johdattelu takaisin ennalta suunniteltuihin teemoihin. Haastatteluja tehtäessä tulee haastattelijan olla varautunut muuttuviin tilanteisiin ja asiantunteisiin. Tällöin on hyvä olla jäsenneilyn teeman lisäksi resursseja myös kevyeen jutusteluun, jonka avulla voidaan rentouttaa haastateltava, mutta myös ohjata keskustelu alkuperäiseen aiheeseen. (Eskola & Suoranta 1998, 90.)

Puolistrukturoitu haastattelu pitää kysymykset samanlaisina kaikissa haastatteluissa, mutta antaa haastateltaville mahdollisuuden vastata kysymyksiin omin sanoin. (Eskola & Vastamäki 2015, 29; Eskola & Suoranta 1998, 87.) Puolistrukturoitu teemahaastattelumalli valikoitui menetelmäksi, sillä se antaa paljon vapautta haastattelutilanteisiin, kuitenkin varmistaen, että haastattelut pysyvät suunnitellun rakenteen puitteissa. Teemahaastattelu on eräänlainen keskustelu, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja ohjauksessa. Tutkijan tehtävä on saada vuorovaikutuksessa tietoa haastateltavilta tutkittavasta aiheesta.

Luottamus on oleellista tutkimushaastatteluissa. Haastattelijan rooli ei ole passiivinen kuuntelija tai kirjaaja. Luottamuksellinen vuorovaikutus antaa mahdollisuuden saada haastateltavasta irti asioita, joita ei jäykän vuorovaikutuksen kautta saada. (Eskola & Suoranta 1998, 94.) Haastatteluita järjestettäessä ilmoitettiin jokaiselle haastateltavalle, ettei haastatteluiden tarkoitus ole etsiä piilomerkityksiä tai sanapainoja asiantuntijoiden lausunnoista. Haastateltujen kanssa keskusteltiin myös yleisesti viranomaistoiminnasta ja haastattelijana pystyin kertomaan omasta taustastani virkamiehenä, jolloin jokaisen haastateltavan kanssa oli jaettua kokemusmaailmaa viranomaistoiminnasta. Jokainen haastattelu oli vuorovaikutuksellisesti miellyttävä ja lämminhenkinen.

Haastatteluissa on nauhuri kaikkein tarkin tallennusväline, vaikka se ei tallennakaan nonverbaalia kommunikaatiota. (Alasuutari 1999, 85). Jokainen haastattelu nauhoitettiin ja nauhoitusten perusteella kerättiin asiantuntijoiden antama tieto teemoittain kirjoitettuun muotoon. Koska tutkimuksen kannalta ei sanapainojen tai merkityssisältöjen analyysi ole ollut merkityksellistä, ei aineistoa litteroitu kokonaisuudessaan, vaan analyysiä varten kerätty tieto haastatteluista on talletettu sekä nauhoituksiin että teemoit-

tain kerättyihin kirjoituksiin. Litterointi on tehty tarvittavien teemojen kohdalla. Kuitenkaan esimerkiksi haastattelijan ja haastateltavien jutustelua ja aiheeseen liittymättömiä keskusteluita ei ole litteroitu. Teemahaastatteluiden analyysissä turvaudutaan usein pitkiin litterointeihin, joilla pyritään vakuuttamaan lukija aineiston laadusta. Tällainen toimintatapa ei kuitenkaan ole aina laisinkaan tarpeellista, jos tarkoituksena on esittää vain tietoa tutkittavasta asiasta, ellei sitten kyse ole puheen analyysistä. Lisäksi puheen tarkka litterointi saattaa johtaa vaikeaselkoiseen ja epäaidompaan ilmaisuun kuin kirjakieli. (Toivonen 1999, 120–121.)

Haastatteluihin viittaaminen anonymisti voi tuottaa myös tutkimuksellisia ongelmia. Jos haastateltava osallistuu tutkimukseen aiheen asiantuntijana, on hänen identifioimisensa oleellista tutkimuksen kannalta. (Toivonen 1999, 120–121.) Koska tutkimuksessa haastateltiin asiantuntijoita, ei täysi anonymiteetti tutkimuksen kannalta ole mahdollista. Jokainen haastateltava esiintyy tutkimuksessa ammattinimikkeellään tai tehtävänkuvallaan. Kaikki haastateltavat olivat valmiita haastateltaviksi omine nimineen. Haastateltavien nimien käyttäminen tutkimuksessa ei kuitenkaan palvelisi erityistä tarkoitusta, koska jokainen haastateltava edustaa tutkimuksessa omaa asiantuntijuuttaan ja mielipiteitään alan ammattilaisena. Haastateltavien identiteetit ovat kuitenkin helposti löydettävissä heidän työtehtäviensä perusteella, mutta heidän nimiensä käyttö tässä tutkielmassa ei ole oleellista.

Haastattelut suunniteltiin niin, että keskustelua ohjasi valmis kysymyspatteristo, joka antoi mahdollisuuden myös asiasta eksymiseen silloin kun tämä oli haastateltavan mielestä tarpeellista. Jokaisessa haastattelussa pidettiin tarkkaan huolta siitä, että kaikki suunnitellut kysymykset ja teema-alueet käytiin läpi. Koska haastattelut olivat osittain keskustelunomaisia, nousi myös haastateltavilta esiin teemoja, joita alkuperäisissä kysymyksissä ei ollut otettu huomioon. Tämän metodisen joustavuuden ansiosta käsitteet, näkökulmat sekä ilmiön rajat tulivat tarkemmiksi sekä niiden merkitykset osaksi tutkimusta. Kvalitatiivisessa sisällönanalyysissä perinteisesti tarkastellaan aineiston sisältöä. Tulkinta syntyy tutkijan kulttuurista taustaa ja ymmärrystä vasten. Tutkijan on kyettävä ymmärtämään yhteiskunnalliset ja historialliset kulttuuriset muuttujat, joiden pohjalta aineisto on syntynyt. (Toivonen 1999, 125.) On totta, että jokainen haastateltava edustaa suomalaista valtaväestöä, eikä kelläkään ollut esimerkiksi muslimitaustaista nimeä. Kaikki haastateltavat edustivat myös viranomaisia ja kaikilla heistä oli yliopistotutkinto. Tätä taustaa vasten on hyvä miettiä, kuinka ilmiötä ja sen käsittelyä viran-

omaisissa tarkastellaan. Jokainen osallinen kuuluu osittain homogeeniseen ryhmään hyvin koulutettuja, vakavaraisia kantasuomalaisia, joiden yhteys ilmiöön ja omaan työskentelykenttään on normatiivinen ja työn kautta annettu. Myös tutkijan normatiivinen tausta tutkimuskohteita kohtaan voi periaatteessa tuottaa tietoa ja analyysiä, joka kumpuaa tutkijan omasta taustasta ja ymmärryksestä viranomaistoiminnasta. Tämä voi tuottaa kriittistä ja analyttistä tulkintaa, mutta se voi tuottaa myös puolueellista ja rajoittunutta tulkintaa, jos kulttuurinen suhde tutkittavaan ilmiöön on liian läheinen.

5.3. Kehysanalyysi haastattelututkimuksen metodina

Tämän tutkielman metodisena pohjana toimii kehysanalyysi. Kehysanalyysinä voidaan nähdä tutkimus, jossa tutkitaan tilanteita sosiaalisissa organisaatioissa. Tällä tarkoitetaan tilanteen tutkimusta, jossa tilanne nähdään yksittäisenä tapahtumana. Merkitsemättömät tilanteet havainnoijan näkökulmasta saattavat kehyksen avulla muodostua merkittäviksi osiksi näyttämöä. (Goffman 1986, 10–21) Tarkastellessa ilmiötä puolistrukturoitujen haastatteluiden kautta voimme asettaa sekä haastateltavat että tutkittavan ilmiön vasten kehysanalyttistä metodia, jossa eri käsitellyt teemat muodostavat haastatteluiden ohella omia kehyksiään. Viranomaisten toiminta näyttäytyy kehyksissä, joiden kautta voidaan tarkastella heidän toimintaansa ja sen toimivuutta. Metodina kehysanalyysi sopii rajatun toiminnan tutkimiseen, koska kaikki haastateltavat toimivat saman kehyksen sisällä ja he kaikki tarkastelevat aatteellista ekstremististä väkivaltaa professionaalista kehyksestä, jonka toimintaa ja yhteistyötä tässä tutkielmassa tarkastellaan.

Anssi Peräkylän mukaan kehysanalyysin perimmäinen tehtävä on eritellä kehysten välistä dynamiikkaa (Peräkylä 1990, 19). Pertti Alasuutari kirjoittaa kehysten tarkoittavan sääntöjoukkoja, joiden toimintojen rakentumisen kautta voidaan määritellä ne tietyn lajin toiminnoiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että arkielämässämme muodostaessamme käsityksen tilanteesta ja siitä mitä tilanteessa tapahtuu, olemme löytäneet kehyksen, joka tekee meille tilanteen ainakin osin ymmärrettäväksi. (Alasuutari 2011, 181.) Kehykset määrittelevät ominaisuuksia, velvollisuuksia ja oikeuksia, joita vuorovaikutukseen osallistujat olettavat itsellään ja muilla olevan (Peräkylä 1990, 16–22). Näin tässä tutkielmassa voidaan jakaa saatava tieto eri teemojen alle, jolloin tieto ja tulokset voidaan jakaa osiin. Viranomaisten näkemykset aatteellisen ekstremistisen väkivallan parissa tehtävästä työstä sekä ilmiöstä itsestään voidaan kehysanalyttisesti jakaa eri kehyksiin,

jotka keskustelevat toistensa kanssa. Näin kokonaisuus muodostuu osiensa summaksi ja jokaista esitettävää teemaa voidaan tarkastella myös omana kehyksenään tai kehyksen osana. Viranomaiset toimivat näin esitysryhmänä, joiden yhteistoiminta muodostaa kokonaissuorituksen ja yksittäisen rutiinin, jonka tuloksena syntyy ryhmävaikutelma. Esitysryhmän ryhmävaikutelmasta on Erving Goffman kirjoittanut kirjassaan *Arkielämän roolit*. (Goffman 1971, 91–92.)

Jokapäiväinen toiminta sisältää nopeasti muuttuvia kehyksiä (Goffman 1986, 563). Näin on myös haastatteluita tehtäessä. Kehyksien kautta voidaan haastattelututkimusta lähestyä eri kehysten vuoropuheluna, jossa kehyksestä toiseen siirtyminen on luonnollinen osa prosessia, joka puretaan analyysissä. Kehysanalyttisen metodin avulla pystytään lähestymään tutkimuskysymystä, aineistoa sekä sen analyysiä kokonaisuuden kautta, jolloin liikkuvista kehyksistä voidaan analyysissä muodostaa kokonaisuus. Kehykset voivat katkeilla ja niiden välillä on mahdollista liikkua. Näin niiden jatkuvuus ja voimakkuus varmistuvat, koska kehykseen voi palata ja sitä voi peilata toisia kehyksiä vasten. (Goffman 1986, 382.) Peräkylä kirjoittaa kirjassaan *Kuoleman monet kasvot* siitä, kuinka identiteettejä on mahdollista vaihtaa liikkeessa kehyksestä kehykseen (Peräkylä 1990, 22–24).

Toiminnan kehykset tarkoittavat kehyksiä, joiden kautta voimme tarkastella sitä, mitä kulloinkin on tapahtumassa ja miten ympäröivä maailma asettuu tätä toimintaa vasten (Goffman 1986, 247). Näin eri osapuolet määrittelevät omaa tilannettaan oman toimintansa ja tekemisensä kautta eri kehyksissä (Peräkylä 1986, 1990). Toiminnan kehykset voivat luoda yksilön itsensä määrittämää merkityksellisyyttä toiminnalle (Goffman 1986, 345).

Osallistuessaan toimintaan rakentavat yksilöt itselleen roolin, jonka olemuksen yksilöt tunnistavat osana toimintaa (Goffman 1986, 269). Roolit ovat osa kehystä, jossa yksilöt toimivat. Virkamiestoimintaa tutkiessa on muistettava, että jokainen virkamies toimii oman virkansa ja taustaorganisaationsa edustajana. Näin he pystyvät asettamaan itsensä osaksi toimintaa omien virkarooliensa kautta. Osallistujien roolien ollessa erilaisia eri tilanteissa, muodostavat he erilaisia käsityksiä siitä, mitä milloinkin on tapahtumassa (Goffman 1986, 8). On siis huomioitava, että aineisto on kerätty virkamiehiltä, joista osa edustaa substanssia ja osa hallintoa. Tällöin heidän näkemyksensä siitä, miten toimintaa ylläpidetään, ja mikä on toiminnan suunta ja tarkoitus voi vaihdella.

Kehyksen murtamisella Goffman tarkoittaa tilannetta, jossa yksittäinen toimija voi pakkota kaikki osalliset kehyksen muutokseen. Tällä tavoin voi yksittäinen toimija myös murtaa koko kehyksen. Tätä Goffman kutsuu *negatiiviseksi kokemukseksi*. (Goffman 1986, 378–388) Tehtäessä haastattelututkimusta, jossa otos on suhteellisen pieni ja jossa jokainen osallinen on avainhenkilö toiminnan kentällä, on kehyksen murtaminen mahdollista. Yksittäisen ihmisen tuodessa esiin epäkohtia tai nostaessaan esiin asioita, joista keskustelua on kollektiivisesti vältelty on mahdollista muuttaa koko kehystä tai jopa murtaa se kokonaan.

Tutkimusprosessin analyysivaiheessa tunnistin erityisesti neljä kehystä, jotka määrittävät tutkimustuloksia sekä haastateltujen näkemyksiä tutkimuskysymystä vasten.

1. Ensimmäisenä merkittävänä kehyksenä on huomattava *virkamiehiisyys* oman kehyksenään. Haastatellut puhuivat oman virkansa edustajina ja tarkastelevat ilmiötä oman virkansa kautta. Samalla viranomaisena toimiminen määritti jokaisen haastateltavan mielipiteitä ja tarkastelukulmaa ilmiötä kohtaan.
2. Toisena oleellisena kehyksenä nousee esiin *kriittinen kehys*. Virkamiehet esittivät kriittisiä kannanottoja viranomaistoimintaa sekä yleistä tilannetta vasten ja näin he asettuivat kriittiseen kehykseen aatteellisen ekstremistisen väkivallan kentällä.
3. Kolmanneksi kehykseksi asettuu *positiivinen kehys*. Tällä tarkoitetaan kehystä, jossa virkamiehet tarkastelivat oman toimintansa sekä viranomaisten positiivisia puolia.
4. Neljäntenä merkittävänä kehyksenä nousee tutkimusaineistosta *rakenteellinen kehys*. Rakenteellisessa kehyksessä virkamiehet tarkastelivat ilmiöön ja sen parissa työskentelyyn liittyvää kokonaisuutta Suomessa.

5.4. Eettiset kysymykset haastattelututkimuksessa

Etiikan ja moraalien ero nousee siitä, että moraalitieteellinen on empiirinen ilmiö, kun taas etiikka tarkoittaa akateemisesti moraalisiin kohdistuvaa tutkimusta. Näiden kahden käsitteen arkinen käyttö on usein päällekkäistä. (Karjalainen ym. 2002, 42–43.) Oleellista on kuitenkin kyetä peilaamaan tutkijan tutkimuskohdetta ja sitä, kuinka tutkimusta käsitellään suhteessa sen kohteisiin. Mitä negatiivista tutkimus voi aiheuttaa ja onko se tulosten arvoista? Eettinen ongelma tarkoittaa tilannetta, jossa emme tiedä, minkälainen toiminta on moraalisesti tai eettisesti oikein (Karjalainen ym. 2002, 49). Tieteen etiikka tarkoittaa taas yleensä niiden eettisten kysymysten tarkastelua, joihin tutkimuksenteossa tutkija törmää (Karjalainen ym. 2002, 46). Toisaalta on olemassa tilanteita, joiden julkittaminen on tutkimuksellisesti oikein, vaikka se aiheuttaisikin yksittäisille ihmisille vaivaa ja mielenpahoitusta. Jos esimerkiksi tutkimus paljastaa yksittäisten toimijoiden epäpätevyuden tai jopa rikollisen toiminnan, on tämän paljastaminen varmasti asianomaisille epämiellyttävää, mutta tutkimuksen kannalta oleellista, jos se liittyy tutkimuskysymykseen. Tällöinkin on tavoiteltava sitä, ettei ketään loukata tai stigmatisoida turhaan.

Koska tutkimukseen on valittu neljä asiantuntijaa kertomaan omista näkemyksistään aatteellisen ekstremistisen väkivallan parissa tehtävästä työstä ja sen ennaltaehkäisystä, nousee kysymys etiikasta esiin. Haastateltavat ovat tunnistettavissa ja he ovat antaneet haastattelut oman ammattinsa edustajina. Voiko tämä tuottaa eettisiä ongelmia ja minkälaisia sellaisia? Voiko tutkimus tuoda esiin asioita, jotka leimaavat heitä tai aiheuttavat heille kohtuutonta vaivaa henkilökohtaisesti ja ammatillisesti?

Tietoa kerätessä on keskeistä ymmärtää tutkittavien oikeus luottamukseen ja anonymiteettiin (Eskola & Suoranta 1998, 57). Vaikka viranomaiset ovat antaneet haastattelut ammatillisen taustansa perusteella, ei heidän nimiensä käyttäminen tässä tutkimuksessa palvele sen tarkoitusta. Heidät voi kuitenkin tunnistaa titteleidensä perusteella, joten he eivät ole anonymoituja. Tämä ei itsessään ole ongelma, koska tutkimus koskee ammattilaisia, mutta onko heidän luottamuksensa petettävissä tämän tutkimuksen myötä? Tätä on yritetty estää tekemällä kaikille haastatetuille selväksi tutkimuksen tarkoitus ja

se, että heidän sanomisiaan ei yritetä tulkita, vaan ne esitetään sellaisinaan analyysissä ja johtopäätöksissä.

On olemassa kuitenkin riski siitä, että heidän sanomisensa saavat tutkimuksellisessa kontekstissa vahvempia merkityksiä ja heidän ammattitaitonsa sekä asenteensa tulevat kyseenalaistetuiksi, kun ne peilataan muita asiantuntijoita vasten. Tutkijan siirtäessä tuottamaansa tietoa eteenpäin, on olemassa riski tiedon väärinkäytöstä (Karjalainen ym. 2002, 59-60.). Tämän estämiseksi on aineistosta yritetty poistaa kaikki kevyet lausahdukset ja huumorilla sanotut kevennykset. Tämä ei kuitenkaan poista itse asiantunteemukseen tai toiminnan hallintaan liittyviä lausuntoja, joita haastatteluissa tuli ilmi. Itse haastatteluissa myös jätettiin kysymättä kaikki muihin tahoihin liittyvät kriittiset kysymykset, jotka saattaisivat johdatella muiden toimijoiden kritiikkiä. Ihmisarvon kunnioittamisen periaate on oleellinen eettinen lähtökohta tutkimusta tehdessä. Riippumatta tutkimuksen lähtökohdista tai tarkoituksista, ei ole tarkoituksenmukaista tehdä mitään, mikä loukkaa tai vahingoittaa tutkimukseen osallistuneita. (Eskola & Suoranta 1998, 56.)

Tutkimuksen kohteita ei saa huijata tutkimuksen tarkoituksista tai loukata heidän arvokkuuttaan tai ihmisarvoaan (Eskola & Suoranta 1998, 58). Tämä on ollut tutkielman kantava asenne alusta saakka. Tutkimuksellisesti ei ole tarkoituksenmukaista tai hyödyllistä yrittää kaivaa tietoa tai lausuntoja, jotka saattaisivat leimata yksittäistä viranomaista tai muuta tahoja. Ymmärrys siitä, että jokainen viranomainen esiintyy aina myös itsenään, on tiedostettu ja näin on yritetty välttää kaikin keinoin tilanteita, jotka saattaisivat tutkimuksen kautta loukata yksilöitä tai yhteisöjä.

On kuitenkin hyväksyttävä se, että ilmiön parissa työskentelevien ihmisten määrä on Suomessa pieni. Näin tässä tutkimuksessa esitetyt mielipiteet ja lausunnot voivat leimata osaa haastatelluista. Vaikka aineistossa ei ole teemoja, joissa yhtään yksilöä tai organisaatiota kritisoitaisiin suoraan tai kohtuuttomasti, on kaikessa ihmistoimintaan ja sen tulkitsemiseen liittyvässä toiminnassa loukkaantumisen vaara.

5.5. Haastateltavien löytäminen ja aineiston rajaaminen

Tutkielmaa varten oli etsittävä suomalaisia ekstremistisen aatteellisen väkivallan parissa työskenteleviä asiantuntijoita. Haastateltavien etsintä alkoi poliisisosiaalityöstä ja muut asiantuntijat löytyivät tutkimalla sisäministeriön pöytäkirjoja kansallisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkon asettamispäätöksen (2012) pohjalta. Haastateltavat myös suosittelivat muita asiantuntijoita, jolloin tutkielman kannalta oli mahdollista saada Suomen johtavat asiantuntijat osaksi haastatteluaineistoa. Vaikka aineiston olisi voinut kerätä myös sähköpostitse tai puhelinhaastatteluin, osoittautui haastatteluiden järjestäminen kohtuullisen helpoksi ja kaikki virkamiehet ehdottivatkin haastatteluiden tekemistä työpaikoillaan.

Haastateltavat asiantuntijat rajoittuivat neljään henkilöön. Jos tutkielmaa halutaan laajentaa kattamaan koko kenttä, voitaisiin osallistuneiden lisäksi pyytää mukaan ehkä kaksi tai kolme haastateltavaa suojelupoliisista sekä viranomaisyhteistyötä (ankkuri-toiminta) (Sisäasiainministeriö 2013, 1–12) tekevästä kunnista. Myös mahdollinen poliitikkojen haastattelu voisi antaa jotain tutkimukselle, mutta tällöin jouduttaisiin hyväksymään se, että tutkielma ei enää keskittyisi substanssiasiantuntijoiden toiminnan tutkimiseen, vaan siihen lisättäisiin asiantuntijuuden näkökulman lisäksi aatteellinen aspekti, jolloin objektiivisuus ilmiötä kohtaan saattaisi vaarantua. Suojelupoliisin toiminta on myös pääosin salattua ja kuntien edustus tässä tutkielmassa on rajattu Helsingin kaupunkiin, jonka työntekijöistä on haastateltu kahta tässä tutkielmassa. Lisäksi ilmiön parissa työskentelevien asiantuntijoiden määrä Suomessa on pieni, mikä aiheuttaa sen, että haastateltavia substanssiosaajia aiheen tiimoilta ei Suomessa ole määräänsä enempää. Jokainen haastateltava myös edustaa Suomessa asiantuntijuuden kärkeä, joten lisähaastateltavien haaliminen ei oletettavasti vaikuttaisi tutkimustuloksiin, koska tällöin haastateltavat saattaisivat tulla ilmiön parissa työskentelevien asiantuntijoiden kentän ulkopuolelta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistämään tilastollisesti, vaan sen tarkoitus on pyrkiä kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään määriteltyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostain ilmiöstä (Eskola & Suoranta 1998, 61). Näin on tärkeää osata rajata aineisto ja haastattelut oleelliseen ja tutkia sitä, miten toiminta määrittyy rajatulla kentällä. Ylimääräisen aineiston haaliminen saattaa tuottaa väärää tietoa, eikä palvele itse tutkimuskohdetta.

5.6. Haastateltavat

Haastatelluista asiantuntijoista kaksi työskentelee valtion palveluksessa ja kahden työnantaja on Helsingin kaupunki. Kaupungin työntekijät ovat kumpikin sosiaalityöntekijöitä ja työskentelevät kaupunginkansliassa ja poliisisosiaalityön yksikössä. Valtion virkamiehistä kumpikin toimii sisäministeriön hallinnonalalla, toinen ministeriössä ja toinen poliisihallituksessa. Konkreettista asiakastyötä tekee ainoastaan johtava sosiaalityöntekijä muiden haastateltavien toimiessa pääsääntöisesti hallinnollisissa tehtävissä. Jokainen haastateltava toimii avainhenkilönä omassa organisaatiossaan koskien väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyä.

Haastatteluissa tavoitteena oli pitää yhtenäinen ja symmetrinen rakenne, mutta haastateltavien erilaiset persoonat ja eri tavat ilmaista itseään aiheuttivat luonnollisesti vaihtelevuutta haastatteluiden rakenteisiin. Teemat kuitenkin pysyivät kaikissa haastatteluissa yhtenäisinä. Pääteemat haastatteluissa koskivat ilmiön taustaa Suomessa, viranomaisten välistä yhteistyötä, viranomaistoiminnan vahvuuksia ja heikkouksia sekä toiminnan johtamista Suomessa.

Haastatellut olivat valmiita esiintymään tutkielmassa omine nimineen, mutta tutkimuksen tekemisen ja –tulosten kannalta ei heidän nimiensä käyttäminen ole oleellista. Tärkeää on kuitenkin esitellä heidän tehtävänsä ja toimenkuvansa, jotta lukija voi ymmärtää millä perusteilla haastateltavat on valittu tähän tutkielmaan.

Haastattelut toteutettiin kevättalvella 2015 haastateltavien työpaikoilla. Haastatteluiden kesto vaihteli noin tunnista lähes kahteen tuntiin.

Alla lyhyt esittely kaikista haastatelluista virkamiehistä:

Poliisitarkastaja, Poliisihallitus

Poliisihallituksen poliisitarkastaja, jonka tehtäviin kuuluu terrorismintorjuntaan liittyvät kansalliset ja kansainväliset tehtävät sekä väkivaltaisen ekstremismin torjunta poliisin sisällä. Hänen tehtävänsä on myös ohjata sekä kehittää kansallisesti poliisin toimintaa asian tiimoilta. Poliisitarkastaja on jäsenenä kansallisen ekstremismin ehkäisyn

yhteistyöverkostossa ja toimii kansallisen terrorismintorjunnan yhteistyöryhmän sihteerinä. Hänen tehtäviinsä kuuluu myös kansainvälinen toiminta eritoten EU-tasolla.

Poliisiosaston kehittämispäällikkö, Sisäministeriö

Sisäministeriön kehittämispäällikkö, jonka vastuualueena on väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy. Hän toimii kansallisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkoston puheenjohtajana. Hänen tehtäviinsä on myös kuulunut sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkyys.

Johtava sosiaalityöntekijä, Helsingin kaupungin poliisisosiaalityön yksikkö

Helsingin poliisisosiaalityön johtava sosiaalityöntekijä. Pitkän linjan sosiaalityöntekijä. Laaja kokemus eri sosiaalityön yksiköissä Helsingissä. Helsingin poliisisosiaalityö vastaa osaltaan väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisystä ja ilmiöön liittyvästä sosiaalityöstä Helsingissä.

Turvallisuuskoordinaattori, Helsingin kaupunki

Koordinoi väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisevää työtä Helsingin kaupungilla. Sosiaalityöntekijän tausta ja aiempaa työkokemusta poliisisosiaalityöstä Helsingissä

6. Haastattelujen analyysi

6.1. Laadullisen aineiston analyysi

Analyysin pohjana on nauhoitetut haastattelut, jotka purettiin teemoittain kirjoitettuun muotoon. Aineistosta tulee kyetä nostamaan teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa (Eskola & Suoranta 1998, 175). Eri haastatteluissa asetetut teemat antoivat mahdollisuuden analysoida haastateltavien lausuntoja käsitellystä aiheesta ja vertailla niitä keskenään. Usean teeman kohdalla oli huomattavissa kokonaisvaltainen yhdenmielisyys haastateltavien välillä. Joidenkin teemojen kohdalla yksittäiset haastateltavat näkivät asian muista poikkeavasti ja jonkinlainen ero oli myös valtion ja kunnan virkamiesten näkemysten välillä.

Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena. Erona määrälliseen tutkimukseen vaatii laadullinen tutkimus absoluuttisuutta, jossa kaikki tarkasteltavat seikat tulee selvittää niin, etteivät ne ole ristiriidassa esitetyn tulkinnan kanssa. Laadullisessa tutkimuksessa ei myöskään ole tarpeellista saavuttaa yleistettävyyttä. (Alasuutari 1999, 38–39.) Haastatteluiden analyysissä on mahdollista ainoastaan analysoida tietoa, joka on tullut haastatteluiden myötä ilmi. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä johtopäätöksiä, jotka perustuvat tutkijan omaan mielipiteeseen tai muualta saatuun tietoon. Analyysi perustuu vain ja ainoastaan asiantuntijahaastatteluihin, joista saatavaa tietoa on pidettävä validina, vaikkakin mahdollisesti subjektiivisena, koska jokainen haastateltava on kertonut oman näkökulmansa tarkasteltavaan ilmiöön sekä olosuhteisiin, joissa viranomaiset toimivat. Tämän tutkimuksen analyysi perustuu asiantuntijoiden näkemykseen ilmiöstä ja siitä, miten viranomaiset toimivat ilmiön kentällä Suomessa. Itse ekstremistinen väkivalta tai aatteellinen väkivalta ei ole analyysin kohteena, vaan tutkimus pureutuu analyysissään viranomaisten näkemuksiin ilmiöön liittyvästä työskentelykentästä ja viranomaisten toiminnasta tämän kentän puitteissa.

Alasuutari (1999) kirjoittaa kirjassaan: *Laadullinen tutkimus*, laadullisen tutkimuksen analyysin koostuvan kahdesta vaiheesta. Ensiksi tutkijan on pelkistettävä havainto ja sen jälkeen hänen on ratkaistava arvoitus. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutki-

jan on pelkistäessään havaintoa tarkasteltava aineistoa tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Hänen on myös pelkistäessään kyettävä yhdistämään havaintoja niin, että niiden yhteinen nimittäjä, piirre tai niitä yhdistävä sääntö on löydettävissä. Ratkaistessaan arvoitusta on tutkijan kyettävä käytännössä tulkitsemaan tulokset aineistosta. Tutkija tekee tällöin laadullisessa tutkimuksessa merkitystulkinnan tutkittavasta ilmiöstä. Tulkinnan tueksi esitetään usein tilastotietoa, muita tutkimuksia sekä teoriakirjallisuutta. (Alasuutari 1999, 39–47.)

Laadullisessa analyysissä on tutkijan kyettävä tuomaan aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Aineisto on kyettävä esittämään selvässä muodossa, joka välittää informaatiota ja tiivistää aineiston ymmärrettävään muotoon. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Analyysissä on huomattavissa eri toimijoiden näkemyksiä siitä, miten viranomaistoiminta heille yhteistyön ja yleisen toiminnallisuuden kannalta näyttyy. Oleellista ei niinkään ole se, mitä yksittäinen toimija omassa substanssissaan tekee, vaan se, miten viranomaiset tekevät työtä yhdessä ja miten toiminnan ohjaaminen toimii. Haastatteluista saatu tieto on kirjoitettu muotoon, jossa lukijalle tehdään selväksi eri tahojen näkemykset toiminnasta, mutta myös erotellaan yksittäisten toimijoiden näkökulmat, jos siihen on tarvetta.

Tieteellisessä tutkimuksessa ei havaintoja itsessään pidetä tutkimustuloksina. Havainnot ovat johtolankoja, joiden tulkinnan kautta voidaan saavuttaa tieteellistä tietoa. Teoreettisen viitekehyksen muodostumiseksi on havaintoja tarkasteltava johtolankoina eksplisiittisesti määritellystä näkökulmasta. (Alasuutari 1999, 78–79.) Tutkimuksen kannalta ei siis ole oleellista se, mitä yksittäinen asiantuntija sanoo käsiteltävästä aiheesta. Useamman asiantuntijan antaman informaation käsittely niin, että voimme löytää sieltä yleistettäviä teemoja ja johtopäätöksiä mahdollistaa tilanteen, jossa voimme johtaa tieteellistä analyysiä ja arviointia tutkittavasta aiheesta ja toiminnasta. Näin myös yksittäisen asiantuntijan antama tieto muuttuu merkittäväksi, kun se peilautuu kokonaisuutta vasten.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä on uskallettava arvioida. Tarkka tutkimuksen kuvailu ja sen pitäminen todenmukaisena tukee laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. (Heinonen 2007, 64–65.) Tämänkin tutkielman tulokset sekä lähestymiskulma ovat kritisoitavissa. Voiko kysymyksenasettelu olla väärä tai unohtuiko haastatteluissa kysyä jotain oleellista? Analyysi saattaa myös jättää pois jotain oleellis-

ta, jonka lahjakkaampi tutkija olisi aineistosta osannut kaivaa esiin. Onko oleellista kysyä esimerkiksi yhteistyöstä, jollei pystytä määrittämään tekijöitä, jotka saattavat rakenteellisesti estää yhteistyön viranomaisten välillä? Mikä merkitys on sillä, jos asiantuntijat näkevät viestinnässä puutteita? Viestintä saattaa olla puutteellista kaikessa viranomaistoiminnassa, jolloin kysymys ei liity ilmiön hallintaan vaan kokonaisvaltaisesti suomalaiseen hallintokulttuuriin. Kaikki laadullinen tieto on kritisoidavissa aiheellisesti, eikä kaikkia muuttujia voida hallita. Oleellista on kuitenkin se, että olosuhteisiin ja resursseihin nähden tutkimusta viedään läpi kaikin objektiivisuuden ja luotettavuuden keinoin, jolloin voidaan tuottaa tietoa, joka on pätevää, kunnes toisin todistetaan.

6.2. Asiantuntijahaastattelut

Seuraavissa kappaleissa käsitellään teemoittain haastatteluiden tuloksia. Ne seuraavat pääosin jo haastattelutilanteessa määriteltyjä teemoja, mutta käsitteitä on osin muutettu haastatteluaineiston perusteella analyysivaiheessa. Teemoittelu on suositeltu tapa analysoida aineistoa jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemiseksi. Aineistosta tulee kyetä nostamaan teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa (Eskola & Suoranta 1998, 179).

6.2.1. Aatteellisen väkivaltaan johtavan ekstremismin taustatekijät haastateltavien mukaan

Vaikka jokaisessa haastattelussa todettiin väkivaltaisen ekstremismin kattavan muslimitaustaisten ihmisten lisäksi oikeistolaisen- sekä vasemmistolaisen ekstremismin ja yksinäiset tekijät, oli keskusteluiden kantavana teemana islamilaisuuteen liittyvä ääri-toiminta ja virkamiesten toiminta tähän ilmiöön liittyen.

Me ollaan tarkkoja huomauttamaan, että väkivaltaisella ekstremismillä me tarkoitetaan näitä kaikkia ääriajatteluita, mutta käytännössä meidän toimenpiteet hyvin paljon painottuu tähän uskonnolliseen ääriajatteluun joka tapauksessa[...] Näen sen ongelmallisena, että jos me sanotaan että me tehdään näiden kaikkien kanssa töitä, mutta käytännössä kaikki toimenpiteet on vain tähän uskonnolliseen. Onko se kauhean uskottavaa sit-

ten? [...] Näihin yksinäisiin tekijöihin, lone wolf actor –tyyliset tapaukset. Siihen tietysti kaupunki on paljonkin satsannut. (Turvallisuuskoordinaattori)

Islamilaisuus ei ole itsessään ollut syy väkivaltaiseen ekstremismiin tai taistelualueille matkustamiseen. Kyseessä on sosiaalisesti muodostuva prosessi, jonka syyt ovat olosuhteissa, ei uskonnossa. Haastatteluissa tuli erittäin selväksi se, että asiantuntijat eivät näe aatteellista ekstremististä väkivaltaa uskonnollisena ilmiönä, vaan sen taustat nousivat syrjäytymisestä, toiseudesta ja näköalattomuudesta.

Meillä on monia ihmisiä, jotka tippuvat niin kuin monien asioiden läpi, ohi, sivuitse ja he täyttävät elämänsä asioilla, vaikka opeilla, ideologioilla tai –ismeillä. Nämä yksilöt ovat usein katkeroituneita minun käsitykseni mukaan. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Sillä mitä ISIS tekee, ei ole mitään tekemistä islamin kanssa. Yritän välttää islam-käsitteen käyttämistä kaikessa. Tässä ei ole islam kyseessä [...] Ei tässä ole siitä kysymys. Poliittista väkivaltaa on aina ollut. (Poliisiosaston kehittämisspällikkö)

Se mihin me ollaan havahduttu on se, että kyseessä ei ole mikään kauhean kummallinen ilmiö [...] Tässä on oikeasti kyse ulkopuolisuuden kokemuksesta ja kuulumattomuuden kokemuksesta. Jos et löydä paikkaasi täältä, niin tuolla on noita terroristijärjestöjä, jotka kyllä tarjoaa sulle sen merkityksen [...] Tässä on kyse samasta, kun nuori vaikka päätyy rikollisuuden polulle. (Turvallisuuskoordinaattori)

Kyseessä ovat syrjäytymisen, osattomuuden, katkeruuden sekä kuulumattomuuden kokemukset. Ääriajattelu ja ääritoiminta voivat tällöin antaa yksilölle uutta elämän merkitystä ja kokemuksen yhteenkuuluvaisuudesta, jota yhteiskunta ei ole voinut yksilölle antaa. Vaikka ekstremistiseen toimintaan ja ajatteluun keskittyvä työskentely koskeekin pääosin maahanmuuttaja- ja muslimitaustaisia henkilöitä ja yhteisöjä, ei toimintaa nähdä uskonnolliseen yhteisöön tai uskonnolliseen vakaumukseen puuttuvana tai vaikuttavana, vaan sosiaaliin ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin peilautuvana työnä. Voidaan kysyä, onko aatteellinen ekstremistinen väkivalta etninen kysymys? Suuri osa vierastaistelijoista, eli islamilaisiin maihin, kuten Syyriaan matkustavista sotatoimiin osallistuvista henkilöistä, saattaa olla muslimitaustaisesta perheestä ja monen ihonväri voi olla kantasuomalaista tummempi. Keskustelussa alaluokasta ja etnisten vähemmistöjen kokemasta deprivatiosta on etnisistä jengeistä muodostettu uusi

ongelma ja ilmiö, joka kohdistuu eritoten aasialaisiin nuorten miesten keskittymiin. Alexander (2000) väittää kuitenkin ilmiön olevan enemmänkin yhteisöön kuulumiseen sekä ryhmäidentifikaatioon liittyvä ilmiö, kuin usein tarjottu valtakulttuurin vastaliike. (Hunt 2005, 114.)

Kyse ei siis ole uskonnollisesta ilmiöstä, vaan pääasiassa nuorten miesten kuulumattomuudesta ja oman paikan etsimisestä. Montaa nuorta miestä saattaa motivoida myös seikkailunhalu, joka voi saada nuoren lähtemään esimerkiksi Syyriaan sotimaan. Monelle taistelualueelle lähteneelle motiivina voi olla yhteisön ja merkityksen löytäminen, jossa uskonnollisuudella saattaa olla hyvin pieni rooli. Tätä näkemystä puoltaa se, että lähteneiden profiilit ja taustat ovat moninaisia, eikä toimijoiden profilointi ole helppoa. Kai Alhanen käsittelee Foucaultin subjektivoinnin ja objektivoinnin kysymystä yksilön instituutioiden kautta tapahtuvan objektivoinnin tuloksena. Yksilö vastaanottaa itselleen roolin, jonka mukaisesti hän käyttäytyy ja toimii, ja näin myös ympäröivä maailma hänen odottaa toimivan. (Alhanen 2007, 22–23.) Syrjäytymisen sekä ulkopuolisuuden kokemukset antavat mahdollisen kasvualustan toiminnalle, jota yksilöltä odotetaan. Parhaassa tapauksessa tämä prosessi käynnistää kumuloituvan onnistumisten sarjan, mutta oletettavasti monelle toiseus ja kuulumattomuus aiheuttavat yhteiskunnan silmissä huonoa käytöstä ja yhteisön etsimistä perinteisten tahojen ulkopuolelta. Tietyn profiilin omaavat yksilöt voidaan instituutioiden puolesta leimata kategorioihin, joihin heidän oletetaan kuuluvan. Tämän leiman tultua yleiseksi normiksi, osaa yksilö asettaa itsensä tähän rooliin ja alkaa käyttäytyä sen mukaisesti.

Uskonto ei ole sairaus tai oppi ei ole sairaus, ne ovat valintoja. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Uskonnollinen leima, se leimaa valtaväestön keskuudessa. Syyriaan matkustavat ovat hyvä esimerkki siitä, että siellä on lähes 20 eri etnistä ryhmää. Suurin osa on suomalaisia, sitten on toistakymmentä tällaista kaksoiskansalaisuutta. Se on hyvin vaihteleva se profiili. (Poliisitarkastaja)

Me tiedetään se, ettei ole yhtä oikeaa profilia. Ne on hyvin etnisesti erilaisia. Siellä on kantasuomalaisia, siellä on käännynnäisiä, siellä on sellaisia joiden kumpikin vanhempi on etnisesti jostain muualta tai sitten sellaisia joiden toinen vanhempi on etnisesti suomalainen ja toinen jostain muualta. Se on hyvin heterogeeninen sakk. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Koska yleinen keskustelu kohdistuu voimakkaasti juuri muslimitaustaisten väkivaltaiseen radikalisoitumiseen, on viranomaisten myös vastattava tähän keskusteluun. Suurin väkivaltaisen ekstremismin riski liittyy Suomessa yhä kuitenkin yksinäisiin tekijöihin, kuten kouluampujiin.

Väkivallantekojen kannalta meillä on synkkä historia[...] Enemmän näen kyllä, että se on joku tällainen koulusurmaaja tai joukkosurmaa suunnitteleva henkilö[...] (Poliisitarkastaja)

Lähteneiden etniset ja kulttuuriset taustat vaihtelevat, eikä yhteistä nimittäjää ole helppo määrittää. Vaikka ilmiö assosioidaan usein tietynlaiseen etniseen ja uskonnolliseen profiliin, ei tämä pidä todellisuudessa paikkaansa. Lähtijät tulevat eri taustoista ja eri etnisistä ryhmistä eikä heitä voi profiloida yksittäisten muuttajien avulla.

Suomessa etnisyyden perusteella tehtävä tilastointi on kiellettyä, joten tietoa ihmisten etnisistä taustoista ei Suomessa virallisesti ole. Suomessa väestöä tilastoidaan kieli-taustan perusteella, mutta etnisyyden osin tietoja ei kerätä. Etnisen tilastoinnin perusongelma piilee sen mahdollisuuksissa rakentaa eroja ihmisten välille. Samalla kuitenkin tilastoimattomuus jättää piiloon paljon oleellista tietoa kielten, kulttuurien ja etnis-ten identiteettien kirjosta. (Saukkonen 2014, 39–40.) Suomessa tarvitaankin enemmän tietoa etnisistä ryhmistä ja samalla etnisyyden tutkimukseen kaivataan tietoa ja tilastoja (Nieminen 2013, www.stat.fi).

6.2.2. Aatteellisen väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy sekä sen taustat viranomaistoiminnoissa.

Ekstremismiin liittyviin ilmiöihin havahduttiin New Yorkin vuoden 2001 terroristi-iskujen jälkeen. Lontoon vuoden 2005 pommi-iskujen jälkeen alettiin puhua ennaltaehkäisystä. Tätä ennen puhuttiin terrorismintorjunnasta. Madridin vuoden 2004 ja Lontoon vuoden 2005 pommi-iskut lisäsivät tietoisuutta ja nostivat viranomaisten valmiutta kohdata aatteellista ekstremististä väkivaltaa ja sen lieveilmiöitä. Lisäksi Suomessa tapahtuneet koulusurmat tekivät ideologisen väkivallan ja ekstremismin ilmiöistä todellisia myös täällä. Viime aikoina noussut keskustelu taistelualueille matkustaneista toisen polven maahanmuuttajista ja muslimitaustaisista henkilöistä on tehnyt ilmiöstä

yhä näkyvämmän. Johtava sosiaalityöntekijä mainitsi ainoana haastatelluista, että ilmiö on vanhempi, kuin mitä moni kuvittelee.

Tilanteeseen herättiin varmaan tuota 2001 jälkeen, mutta 2000-luvun puolivälissä herättiin kunnolla uskonnollisesti motivoituneeseen väkivaltaan. (Poliisitarkastaja)

Se tuli silloin[...] Tuli Madridin pommi-iskut ja seurasin sitä poliisin näkökulmasta. Sitten tuli nämä Lontoon pommi-iskut ja sen jälkeen alettiin tekemään näitä laajempia ennaltaehkäisyn toimintaohjelmia. Ennen vuotta 2005 ei käytännössä puhuttu ennaltaehkäisystä, vaan puhuttiin terrorismintorjunnasta. (Poliisiosaston kehittämisspällikkö)

Tää työ alkoi silloin 2013 varsinaisesti tämän asian ympärillä. Silloinhan me vielä vähän niin kuin organisoiduttiin tän, mistä tässä on kyse[...] Nythän se on muuttunut, kun tapahtuu niin paljon tän asian ympärillä[...] (Turvallisuuskoordinaattori)

Vaikea sanoa miten se tuli. Itse tulin 2013, mutta poliisilinjasta puhuminen oli jo aloitettu kaksi kolme vuotta aiemmin[...] Linja liikkuu ja elää[...] Vaikea sanoa koska se tarkkaan alkoi. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy sisältää myös muita väkivaltailmiöitä, kuin ainoastaan islamilaisuuteen ja vierastaistelijoihin liittyvän toiminnan. Esimerkiksi poliisisosiaalityössä ilmiö on vain pieni osa arjen työtä.

Tapauksia on mielestäni äärimmäisen vähän verrattuna muuhun syrjäytymiseen ja semmoiseen problematiikkaan. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Haastateltavat sisällyttivät käsitteeseen muutkin ideologiset suuntaukset, mutta käsitelivät haastatteluissa pääsääntöisesti islamilaisuuteen assosioituvaa ideologista väkivaltaista ekstremismiä. Sisäministeriön edustajan mukaan oikeistolainen väkivalta on lukumäärältään Suomessa suurempaa kuin islamilaisuuteen assosioituneen ideologisen väkivallan. Sisäministeriön edustaja olikin ainoa, joka painotti oikeistoväkivallan merkitystä riskinä Suomessa. Hän myös puhui yleisestä aatteellisesta ilmapiiristä, joka saattaa voimistaa ääriajattelua eriarvoistumisen kautta.

Äärioikeistolaista väkivaltaa vuosittain poliisin tietoon tulee ainakin sata tapausta. (Poliisiosaston kehittämisspällikkö)

Jos meillä on poliittista väkivaltaa[...] Jos syylliset ovat samaa etnistä perää, emme suhtaudu siihen yhtä vaarallisena[...] (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Suomessa suurin riski liittyy yksinäisiin tekijöihin. Suomen kouluampumisten kaltaiset hyökkäykset ovat yhä suomalaisten viranomaisten näkökulmasta suurin Suomea uhkaava riski väkivallan kentällä. Kauhajoen ja Jokelan kouluampumiset, Myyrmannin pommi-isku, Hyvinkään ampumistapaus ja Helsingin yliopistoa kohtaan suunniteltu isku ovat kaikki valmistelleet suomalaisia viranomaisia valmistautumaan yksinäisten tekijöiden tekemiin hyökkäyksiin.

6.2.3. Viranomaistyö

6.2.3.1. Vahvuudet

Viranomaisten välinen yhteistyö on suurin suomalaisen viranomaistyön vahvuus. Koska väkivaltaisen ekstremismin kanssa työskentelee rajattu määrä henkilöitä Suomessa, on viranomaisten välisen yhteistyön koettu olevan luontevaa ja toimivaa. Viranomaiset tuntevat toisensa ja kykenevät keskustelemaan ilmiöstä ja työstään hyvässä yhteisymmärryksessä. Henkilökohtaiset suhteet ja helppo lähestyttävyyys ovat suomalaisten virkamiesten työssä läsnä ja tämän ansiosta virkamiehet voivat toimia yhdessä luottamuksellisesti ja helposti.

Meidän etu on se, että tämä on pieni maa[...] Jos yhteistyö toimii, niin se toimii epävirallisestikin. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Paikallistason [Helsinki] yhteistyö on myös vahvuus. Meillä on hyvin luontevaa tehdä yhteistyötä keskenämme[...] Toinen vahvuus on ehdottomasti tuo, että meillä on luonteva keskusteluyhteys muslimiyhteisöjen kanssa. (Turvallisuuskoordinaattori)

Luonteva yhteistyö ja vuorovaikutus on suomalaisen viranomaistoiminnan vahvuus. Henkilökohtaiset suhteet ja yhteisöt mahdollistavat helpon vuorovaikutuksen ja yhdessä työskentelyn.

Ihmisistä on kysymys. Jos kemiat toimii[...] Kyllä se silloin hyvin toimii. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Meillähän on aika tiiviit yhteydet tän ilmiön ympärillä [sisäministeriöön][...] (Turvallisuuskoordinaattori)

Haastateltavista kaikki ilmaisivat selvästi, että osan yhteistyökumppaneista kanssa ei yhteistyö ole kuitenkaan aina toimivaa. Sisäministeriön edustajan mukaan hän työskentelee niiden tahojen ja ihmisten kanssa, jotka yhteistyötä haluavat. Koska asioita pitää saada aikaiseksi, ei hänen työssään ole mieltä työskennellä tahojen kanssa, jotka eivät kykene yhteistyöhön tai eivät sitä halua. Johtavan sosiaalityöntekijän mukaan osa yhteistyöstä on sulkeutunutta ja pienen piirin harjoittamaa.

Yksittäisissä pienissä soluissa se toimii [...] huonosti toimivaa, huonosti organisoitua. Ei toimi. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Ei välttämättä aina tittelit, joiden perään pitää katsoa, vaan täytyy katsoa kuka ymmärtää substanssia [...] joku sosiaali- ja terveysvirasto, niin on tavallaan aivan turha jutella jonkun hallinnon ihmisen kanssa, jos me puhutaan lastensuojelun käytännöistä ja prosesseista jos me tiedetään että joku perhe on vaikka matkustamassa taistelualueelle. (Turvallisuuskoordinaattori)

Viranomaisten toimintaa helpottaa Suomessa kansalaisten luottamus virkamiehiä kohtaan. Eri viranomaiset ovat myös kyenneet lähestymään esimerkiksi muslimiyhteisöjä ja luomaan toimintamalleja kolmannen sektorin kanssa väkivaltaisen ekstremismin kitkemiseksi. Tällaisen yhteistyön onnistumisen edellytyksenä on juuri ollut luottamus viranomaisia ja poliisia kohtaan. Tätä tukee myös OECD:n maa-arvio vuodelta 2010 (OECD 2010, 5).

Meillä on Suomessa monta asiaa, missä me ollaan edellä muita [...] meillä Suomessa instituutioihin luotetaan [...] Suomessahan monet ryhmät haluavat olla viranomaisten kanssa tekemisissä [...] Sitä etua monella ei ole. (Poliisiosaston kehittämisspällikkö)

Me ollaan saatu uskonnolliset yhteisöt mukaan. Tuolla yleensä ei viranomaisiin luoteta isossa kuvassa, mutta me ollaan päästy hyviin väleihin ja saatu imaamit ja muut uskonnolliset yhteisöt mukaan. (Poliisitarkastaja)

Ankkuritoiminta, jossa moniammatillinen työryhmä, joka koostuu sosiaalityöntekijöistä, poliiseista sekä terveydenhuollon ammattilaisista, on koettu erittäin hyvänä toimintamallina Suomessa. Kaikki haastateltavat mainitsivat ankkuritoiminnan esimerkkinä Suomessa tehtävästä työstä.

Helsingissä paikallinen yhteistyöverkosto sisältää tuommoisen yli 20 toimijaa, jossa on kaikki toimijat jota ilmiö koskettaa, joita he ovat mielestään kartoittaneet [...] ryhmä käsittelee asioita enemmänkin ilmiötasolla ja keissit käydään sitten läpi ankkuritiimissä. (Poliisitarkastaja)

Paikallinen toimintahan on avainasemassa [...] Meillä on ankkuritoimintaa kolmella alueella pilottina. [...] Iso tavoite on se, että saadaan jokaisella poliisilaitokselle ennaltaehkäisevät tiimit. (Poliisiosaston kehittämisspäällikkö)

No siis, aika pitkälti se menee ankkuritiimin [taistelualueelta palaavat] kautta. Ankkuritiimi on ainoa, jonka kautta niitä voidaan tunnistaa [...] ollaan pitkään tunnistettu, että perheille pitää antaa tukea [...] Jos oma lapsi on lähtenyt taistelualueelle, nämä perheet on aika yksin. (Turvallisuuksukoordinaattori)

Ankkurimalli on moniviranomaistoimintamalli, jossa eri viranomaiset työskentelevät yhdessä poliisiasemalla eritoten alle 18-vuotiaiden rikoksentekijöiden ja uhrien kanssa. Tiimi koostuu poliisin, sosiaalityöntekijän, psykiatrisen sairaanhoitajan ja nuorisotyöntekijän muodostamasta ryhmästä, jotka työskentelevät kaikki kunnan palveluksessa, poliisia lukuun ottamatta. (Sisäasiainministeriö 2013, 1–12.)

6.2.3.2. Heikkoudet

Suomalaisten virkamiesten toiminnan suurin heikkous on eritoten hierarkkisuus ja toimintaan osallistuvien virkamiesten kirjavuus. Hallinnon kankeus voi toimia esteenä innovatiiviselle toiminnalle, eikä hallinnon hitaus anna mahdollisuutta nopealle toiminnalle ilmiön käsittelyssä. Hierarkkiset toimintasuhteet ja hallintokysymyksiin tarkertuminen ovat toimivan ja joustavan substanssitoiminnan tiellä. Virkamiestoiminnan jäykkyys ja kankeus tulivat ilmi kaikissa haastatteluissa.

Meillä on julkisella puolella paljon hyvää, mutta on paljon sellaista missä me eletään vanhassa maailmassa. Meillähän on tässä yhteistyössä [...] sitten me suunnilleen arvotaan kuka menee mihinkin ryhmään [...] Ei meillä usein tapahdu sitä, että ihminen valittaisiin johonkin ryhmään asiantuntemuksensa perusteella. (Poliisiosaston kehittämisspäällikkö)

[...] varmaan ylipäänsä tämä hallinnon kankeus. Joustavuus puuttuu kokonaan tästä meidän toiminnasta [...] Jos päätetään tehdä jotain se on varmasti vähintään kaksi vuotta ennen kuin mitään tapahtuu. (Turvallisuuksukoordinaattori)

Tää valtava joukko pöhöttynttä hallintoa ja näitä ministeriön rouvia, joilla on hirveä määrä mielipiteitä. Käyvät hakemassa delegaatioittain oppeja jostain Minnesotasta ja mistä lie. Kauhea kööri ihmisiä. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Tiedonkulku viranomaisten välillä nähtiin huonona. Haastatteluissa tuli myös ilmi hallinnon ja ruohonjuuritason työskentelyn välinen kuilu. Jyrkkä hierarkia ja hallintotasot saattavat estää vertikaalisen tiedon liikkumisen ja osaamisen hyödyntämisen. Käytännön tehtävissä työskentelevät ihmiset eivät tunne toimintaan liittyviä päätöksiä tai suunnitelmia, eikä päättävällä tasolla tunneta ilmiötä tai substanssia tarpeeksi. Jos hierarkiaan ja hallintoon perustuva johtamismalli ei mahdollista substanssiosaamisen täyttämistä mukaan ottamista, saatetaan turmiollisesti hukata resursseja ja käyttää turhaan aikaa toiminnallisesti väärin tahojen kanssa. Asiantuntijavallan käyttö vaati sen, että asiantuntijan tietoon perustuva auktoriteetti tunnustetaan (mts. 16).

Monissa asioissa on näin [hierarkia substanssin ja hallinnon välillä] [...] Saataisiin arjen tuntumaa [...] Pääliikkötasolla ajateltiin, että se on turhaa. Heidän mukaansa tieto kulkee ruohonjuuritasolta. Ei se ihan näinäkään ole. Olen itse ajatellut alkaa ottamaan enemmän yhteyttä etulinjan työntekijöihin [...] me ollaan luotettu, että ne tuo sen tiedon sieltä ruohonjuuritasolta, mutta ei se ihan niin kuitenkaan ole [...] siellä on liian paljon portaita välissä. (Turvallisuuskoordinaattori)

Tärkeintä olisi ottaa entistä enemmän näitä yhteisöjä mukaan. Kun meillä ei edes täällä kaupungilla ei tieto kulje. Tämä on kuin rikkinäinen puhelin tää höskä [...] Kauhea määrä ihmisiä kokouksissa kyllä, joita kiinnostaa istua ja olla asiantuntijoita omassa taustaorganisaatiossaan. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Hierarkkisessa viranomaistoiminnassa yksittäisillä ihmisillä on mahdollisuus päättää, haluavatko he käsitellä asiaa ja estää näin sekä tiedonkulun että asioiden edistämisen. Turvallisuuskoordinaattori totesi esimerkiksi virkamallin estävän pahimmillaan asioiden eteenpäinviemisen, jos avainhenkilöt päättävät jättää asioita käsittelemättä tai he kokevat ilmiön parissa työskentelyn turhaksi. Vaikutusvaltaiseen virkaan nimitetty ihminen voi näin periaatteessa jarruttaa kaikkea toimintaa eläkkeelle siirtymiseensä asti, koska hänellä on vakituinen virka.

Siellä on vähän liikaa henkilökohtaista valtaa siellä esimiestasoilla. (Turvallisuuskoordinaattori)

Valitettavasti voi olla sellaisia virkamiehiä jotka istuvat jossain keskijohdon paikkeilla, jotka periaatteesta vastustaa tai jotain. Eivät halua get with the programme niin sanotusti [...] Meillä on mahdollista juuttua sellaisiin vanhoihin toimintatapoihin, joita ei haluta uudistaa. Se on vain hyväksyttävä ja odotettava, että nämä henkilöt pääsevät eläkkeelle, jotta asiat alkavat muuttua [...] Tämä on kyllä ongelma [...] Onhan meillä tuolla johtajatasolla hyvin vaihtelevalla osaamisella porukkaa. (Turvallisuuskoordinaattori)

Hallinnollisen hierarkian jäykkyys on eritoten sosiaalityössä aiheuttanut sen, että monella ilmiön parissa ylemmällä hallinnossa työskentelevällä ei ole kosketuspintaa käytännön ilmiöön laisinkaan, mutta heillä on kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa toimintaan. Tämä näkökulma korostui kummankin Helsingin kaupungilla työskentelevän virkamiehen haastatteluissa. Ilmiöön liittyvän asiantuntijuuden ja substanssiosaamisen huomioonottaminen vaikuttaa olevan kunnan virkamiesten huolenaihe, eikä haastatteluiden perusteella Helsingissä ole tätä otettu huomioon. Johtamisen keskeisiä tehtäviä on voimavarojen johtaminen. Voimavaroilla tarkoitetaan rahan lisäksi kaikkia toiminnan kannalta oleellisten resurssien hallinnointia. (mts. 15) Henkilöstöresurssien allokointi ja kohdistaminen oikein on kysymys, johon toiminnassa on kiinnitettävä huomiota tarkemmin.

Jos vertaan näihin hallinnossa istuviin ihmisiin, niin meiltähän keskushallinnosta tai ministeriöstä ei kauhean usein lähdetä sinne kentälle ottamaan selvää, vaan kysytään joltain päälliköltä joka kysyy joltain alemmalta päälliköltä joka taas kysyy joltain alemmalta päällikkötasolta ja sitten sieltä saadaan joku muunneltu totuus. (Turvallisuuskoordinaattori)

Olen itse tavannut livenä ihmisiä. Tästä se turhautuminen tulee, leegio ihmisiä puhuu näistä ihmisistä ja he ovat ehkä itse käyneet vain jossain Yhdysvalloissa opintomatkalla. Se on oma ismi-maailmansa. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Asiaan liittyvissä työryhmissä ja kokouksissa on paljon hallintotaustaista henkilöstöä substanssiosaajien kustannuksella. Työryhmissä ja toiminnassa on mukana henkilöitä, jotka on nimetty oman hallinnonalansa tai toimialansa edustajiksi vailla kompetenssia tai vaikutusmahdollisuuksia toimintaan omassa työyhteisössään. Lisäksi toimintaan osallistuvat henkilöt, joiden osallisuus perustuu ainoastaan hierarkkiseen asemaan, todettiin huonona asiana ilmiön parissa työskentelyssä. Myös hallinnon ja käytännön työn välisen kuilun todettiin olevan liian suuri Suomessa.

Goffman (1969) kirjoittaa kirjassaan *Minuuden riistäjät* totaalisen instituution henkilökunnan jokapäiväisen toiminnan ristiriitaisuudesta. Toisaalta instituutio toimii käytännössä tietyin käytännöin ja ehdoin, mutta samalla virkailijoiden on sanottava sen tekevän jotakin muuta. (Goffman 1969, 59.) Jos tarkastelemme viranomaishallintoa kokonaisuudessaan palveluntuottajana, voi ristiriitaisuuden löytää substanssitoiminnan ja hallinnon välillä. Hallinnollisiin kysymyksiin keskittyminen saattaa viedä huomion itse substanssityöltä, vaikka kansalaislähtökohdasta viranomaisten tehtävä on ylläpitää yhteiskuntaa ja tuottaa palveluita. Aatteellisen ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyn kannalta saattavat esimerkiksi hallinnolliset erimielisyydet, hallintorajat, viestinnän heikkoudet tai liiallinen hierarkia olla turmiollisia, mutta mikään näistä asioista ei lähtökohtaisesti ole viranomaistoiminnan tarkoitus. On hyvä pohtia sitä, kuinka paljon viranomaiset käyttävät aikaa hallinnollisten kysymysten käsittelyyn substanssin kustannuksella ja kuinka paljon toiminta keskittyy asioihin, joilla ei ole käytännön merkitystä lopputuotokselle, jota viranomaisten tulisi tuottaa.

Meillähän on tämä juttu, josta OECD:kin teki tutkimuksen jokin vuosi sitten. Sen tutkimuksen keskeinen tulos oli se, että Suomessa tällainen ylätaso ja käytännön alataso on harvinaisen kaukana toisistaan [...] Ministeriössä kun ihmiset on töissä, niin helposti erkantuu sellaisesta, niin kuin todellisuudesta. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Musta tuntuu, että hallinnoissa istuu 30 ihmistä, jotka ovat eri alojen ammattilaisia, mutta he eivät ole koskaan työskennelleet näiden ihmisten kanssa? Minä väitän etteivät ole. Mikä kompetenssi on ihmisillä puhua, jos he eivät ole koskaan kohdanneet näitä ihmisiä? [...] Kyllähän tässä tarvitaan myös käytännössä saatuja kannuksia ja oppirahoja. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Stuart Hall (2003, 85) tarkastelee kulttuuria yhteisten merkitysten järjestelmänä, jossa samaan yhteisöön, ryhmään tai kansakuntaan kuuluvat ihmiset hakevat ymmärrystä siitä maailmasta, jossa he elävät. Hallin mukaan 'kulttuuri' terminä sisältää sosiaaliset käytännöt, jotka tuovat yksilöille merkityksen ja yhteiset säännöt, jotka puolestaan ovat symboleja samaan yhteisöön kuulumisesta. Kulttuuriin tai tiettyyn ryhmään kuuluminen luo yhteisöllisyyden siteitä, sosiaalisia representaatioita, tunteen yhteisestä identiteetistä ja samaan yhteisöön kuulumisesta. Näin kulttuuri luo kollektiivista identiteettiä ja ylläpitää sitä. Virkamiehisyys ja siihen liittyvät kulttuurimuodostukset vaikuttavat varmasti siihen, miten viranomaiset toimivat ja miten heidän välinen yhteistyö toimii. Jokainen virkamies tietää, kuinka hänen kulttuurissaan asioista puhutaan, ja millä säännöillä asioita tehdään. Tällaiset opitut toimintamallit saattavat estää sub-

stanssiin liittyvää työskentelyä ja ylläpitää kulttuuria, jossa toiminnan tosiasiallinen tarkoitus hämärtyy.

Kulttuurinen identiteetti voidaan nähdä kahdella tavalla. Ensinnäkin, kulttuurinen identiteetti voi olla yhteisen kulttuurin, kollektiivisen kokemuksen ja minuuden kautta syntyneitä yhteyttä toisiin, joiden historiallinen ja kulttuurinen tausta on yhtenäinen. Toiseksi, kulttuurista identiteettiä voidaan tarkastella erojen kautta. Identiteetti nähdään tällöin prosessuaalisena ja liikkuvana, eikä sitä voi määrittää pysyväksi yksittäisiin tilanteisiin tai olosuhteisiin. Kulttuurinen identiteetti sisältää valtaa, jonka anastaminen vie yksilöltä suunnattomasti ja jättää hänet kiinnittymättä mihinkään. (Hall 2002, 223–228.) On mielenkiintoista leikitellä ajatuksella virkamiesten vallasta sekä heidän identiteetistään virkamiehinä suhteessa muuhun maailmaan ja heihin itseensä kansalaisina. Oletettavasti virkamiehet näkevät tietyt prosessit ja toimintansa perusteet samankaltaisesti. Virkamallin alaisuudessa työskentely vihkii yksittäiset virkamiehet parhaimmillaan vuosikymmeniä kestäväan työhön, jossa toimintamallit ja kulttuuri saatavat olla hyvin normittavia ja säädeltyjä. Tällöin on uskallettava olettaa, että monen virkamiehen kulttuurista identiteettiä, vähintäänkin ammatillisesti, määrittää julkishallinnollisen toiminnan ja olemisen kautta syntynyt todellisuus, joka on jaettavissa muiden virkamiesten kanssa.

6.2.4. Toiminnan johtaminen Suomessa

Haastatteluissa pieni, mutta oleellinen osa koski toimintojen kokonaisvaltaista johtamista ja ohjaamista Suomessa. Lukuun ottamatta sisäministeriön edustajaa, pitivät kaikki sisäministeriötä vastuutahona ilmiön johtamisessa Suomessa. Poliisisosiaalityön johtava sosiaalityöntekijä mainitsi myös suojelupoliisin osittaisena johtavana tahona. Sisäministeriön edustaja ei nähnyt toimintaa johdettavan mistään ja sisäministeriön roolin koordinoivana ja tietoa antavana. Hänen mukaansa kenttä on niin laaja, ettei sen johtamiseen tarvittavaa osaamista ole missään. Näin voidaan välttää päätöksenteko, joka vaikuttaa substansseihin, joista ei ole tietoa. Uuden julkisjohtamisen mallit korostavat verkostomaista johtamista. Hierarkkinen johtamismalli, jossa toiminta on käskyihin perustuvaa suorittamista ei ole enää ainoa tapa suhtautua johtamiseen. Toiminta voidaan nähdä myös kerroksellisena toimintana. Tällöin nousee samanaikaisuuden,

kerrostuksellisuuden sekä prosessien tunnistamisen merkitys osaa johtamista. (Niiranen 2006 192–195) Toisin kuin hierarkkisissa organisaatioissa on verkoston johtajan kyettävä käyttämään heijasteista valtaa. Verkostotyöskentelyssä keskeinen tekijä on toimijoiden tasavertaisuus, eikä verkoston johtajalla ole jäseniin suoraa määräysvaltaa, vaikka asioiden toteuttaminen onkin hänen vastuullaan. (mts. 17)

Tämä on näitä uuden ajan haasteita [...] Tätähän ei kukaan voi johtaa. Sellaista toimivaltaa [...] sellaista meillä ei ole, eikä me koskaan tulla sitä saamaan. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Tässä on ideana se, että me koordinoidaan tätä hommaa [...] mutta jos opetustoimessa halutaan ennaltaehkäistä, kuuluu opetustoimen ennaltaehkäistä sitä hommaa. Me ei sanota opetustoimelle, että teidän täytyy tehdä näin ja näin, vaan niiden pitää itse miettiä miten me hoidetaan tämä homma. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Suojelupoliisilla on oma roolinsa. Ei se ole mikään valtiosalaisuus [...] Sitten on tuota, tämä on oma näkemykseni, onhan se poliisihallintokin tosi eriytynyt [...] On nähtävissä että on monta toimijaa, ja on oma keskustelunsa keskustelevatko ne keskenään [...] [sisäministeriö] on aikamoinen pomottaja, eikä minulla ole paljon hyvää sanottavaa. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Se menee sillä tavalla, että omalla hallinnonalalla viedään omalle sektorille, mutta siellä pitää olla edustus sellainen että voi päättää resursseista ja strategisesta ohjauksesta. Loppupelissä valtion tulosohjauksen kautta pitäisi vastuu olla valtiolla. Onnistuuko se? Ei onnistu. Se toiminta, toimenpideohjelma on lähtenyt sieltä [sisäministeriö]. Sisäisen turvallisuuden sihteeristössä sitä on pyörittänyt tietty ryhmä. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä on ollut se poliittinen valta taustalla. Ne on ollut kyllä tosi kiinnostuneita. (Poliisitarkastaja)

Joo, heidän (SM) tehtävänsä on ohjata tätä kansallisella tasolla ja vastata kansallisista linjoista. (Turvallisuuskoordinaattori)

Virkamiehet näkevät pääsääntöisesti sisäministeriön johtavan toimintaa Suomessa. Sisäministeriö on nähtävästi ottanut myös roolia Helsingin kaupungilla, vaikka kyseessä on kunnallinen toiminta. Helsingin erikoisasema näyttäytyy sen merkityksellä Suomen porttina sekä sisään että ulos päin.

Kyllä sisäministeriössä katsotaan Helsinkiin päin. Nämä muut kaupungit ei ole niin lähtenyt mukaan. (Turvallisuuskoordinaattori)

Se on muutamia hassuja ihmisiä, joilla sitä käytännön tietoa on. Helsingissä. Mehän ollaan portti Suomeen ja Suomesta maailmalle. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Helsingin merkitys on huomattava Suomen kokoisessa maassa. Ilmiö kaikkine lieveilmiöineen näkyy Helsingissä voimakkaimmin. Viranomaistoimintojen keskittyminen Helsinkiin tuo samalla lisävastuuta toimivien toimintamallien luomiseen.

6.2.5. Kehitettävää viranomaistyössä

Kaikki haastateltavat ilmoittivat useita eri kehityskohteita viranomaisten toimintaan väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi.

Tiedotus, tiedotus, koulutus, koulutus. (Turvallisuuskoordinaattori)

Yleisesti tietoisuuden lisääminen on se juttu. (Poliisitarkastaja)

Pitäisi olla yhtenäistä koulutusta sekä poliisille sekä sosiaalityölle [...] olisi yhtenäistä koulutus pohjaa ja työnohjausta. Tässä tulee vastaan tämä kunta/valtio raja. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Meillä pitää olla valtuudet puuttua ja tehdä interventio [...] Sitten voidaan katsoa mitä henkilö tarvitsee. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Näitä olivat asenteet, viestintä, viranomaisrakenteet, johtaminen, uudet ajatusmallit, yhteistyö, koulutus ja kansainvälisyys. Näkemykset eri kehityskohteista olivat jokseenkin yhtenäisiä, vaikka joitain eroavaisuuksia haastateltujen näkemyksissä olikin.

6.2.5.1. Juurtuneisiin asenteisiin vaikuttaminen

Merkittäväksi teemaksi toiminnan kehittämisen kannalta nousi asenteiden muuttuminen ilmiötä kohtaan. Ilmiötä ei voi käsitellä moraalipaniikin tai yksittäisten ryhmien leimaamisen kautta. Aatteellinen ekstremistinen väkivalta on ilmiö muiden joukossa, eikä sen käsittely voi olla vähemmän objektiivista kuin muidenkaan sosiaalisten ilmiöiden. Koska islamilaisuus ja sen ääri-ilmiöt ovat juurtuneet koko läntiseen maailmaan, ei ekstremististä ajattelua ja sen lieveilmiöitä pidä kohdella paniikinomaisesti, vaan työstä kuuluu tehdä arkista ja rutiinia ja näin liittää se osaksi normaalia työkenttää viranomaisissa.

Ajatella saa, ja saa olla vaikka kuinka radikaali. Siinä ei vielä ole mitään rikollista. Mutta missä mennään sen rajan yli ja tehdään sitä väkivaltaa? (Poliisitarkastaja)

Meidän on nähtävä tämä yhteiskunta paremmin monimuotoisena yhteiskuntana [...] Näin me voidaan tehdä tästä sellainen yhteiskunta, jossa jokainen kokee että sinut ja kulttuurisi on hyväksytty tänne. (Turvallisuuskoordinaattori)

Uskonto ei ole sairaus. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Suomalainen yhteiskunta on parissakymmenessä vuodessa muuttunut hirveästi [...] Meidän pitää tehdä täällä parhaamme, mutta meille tulee sellaisia ilmiöitä, jotka ei riipu meistä [...] Meidän pitää silti pystyä puuttumaan. (Poliisiosaston kehittämisspällikkö)

Ilmiön parissa työskentelevien ja sitä seuraavien on ymmärrettävä, että maailma on muuttunut huomattavasti viimeisten vuosikymmenien aikana. Sosiaalinen media, matkustaminen, kielitaidon kehittyminen ja yhteydet ulkomaille mahdollistavat uusia tapoja saada vaikutteita ja toimimaan mistä tahansa päin maailmaa. Globalisaation kautta erilaiset maailmankuvat ja niiden levittäminen ovat saaneet uusia muotoja ja myös viranomaisten on pystyttävä ymmärtämään sekä vastaamaan tähän. Globaaliin maailmaan ja eritoten internetin tuomiin mahdollisuuksiin eri ideologioiden levittämisessä ovat kiinnittäneet huomiota Malkki ja Paastela (2007) jo yli kahdeksan vuotta sitten. Heidän mukaansa eri ääri liikkeiden julkisuuskuvan hallinnointi ja multimedian käyttö ovat olleet jo tällöin erittäin taidokkaasti tehtyjä. (Malkki & Paastela 2007, 68–69.)

Sopeutumattomien kansalaisten ohjaaminen ja hallitseminen ”normaaliuden” suuntaan on Foucaultin mukaan tapa saada poikkeavat yksilöt ymmärtämään oma poikkeavuutensa, ja osallistumaan oman poikkeavuutensa reflektioon osana institutionaalista kokonaisuutta, jota Foucault kutsuu pakkolaitosverkostoksi. (Alhanen 2007, 111–113.) Poikkeavuuden objektivointi voidaan purkaa poikkeavien yksilöiden subjektivoinnilla. Tällöin yksilön tulee ymmärtää subjektivoinnin kautta oma poikkeavuutensa ja itse-reflektion kautta normaalistua ja liittyä yhteiskuntaan. (Juhila 2009, 53–54.) Tällöin yhteiskunta ja instituutio määrittävät poikkeavuuden ja normaaliuden. Tästä näkökulmasta katsottuna esimerkiksi virkamiesten nähdään omaksuneen käsityksen normaaliudesta ja oman toimintansa oikeellisuudesta juuri poikkeavuutta vasten. Toisaalta tämä myös nostaa riskiä yksittäisten ihmisten ja ryhmien leimaamisesta ja subjekti-

voinnista, jolloin he itsekin ”ymmärtävät” oman poikkeavuutensa ja toimet tämän kitkemiseksi ja itsensä normalisoimiseksi.

6.2.5.2. Viestinnän kehittäminen

Vaikuttaa siltä, että haastatellut virkamiehet pitävät pääsääntöisesti ilmiön puitteissa tapahtuvaa ammatillista viestintää osittain puutteellisena, vaikkakin virkamiesten keskinäistä vuorovaikutusta, sen toimiessa, kehuettiin.

Tässä on koko ajan se riski, ettei oikea käsi tiedä mitä vasen tekee. (Turvallisuuskoordinaattori)

Tiedonvaihtoa tulisi kehittää. Tietoa on nyt vähän liikaa jokaisella. (Poliisitarkastaja)

Sisäministeriö on aloittanut vuonna 2013 väkivaltaista ekstremismia koskevien tilannekatsausten julkistamisen, jotta asiaan liittyvää ajankohtaista tietoa voitaisiin jakaa ammattilaisille ja julkisuuteen. Tämän sisäministeriön edustaja mainitsi vasteena yleiseen tiedontarpeeseen.

6.2.5.3. Suomen aseman ymmärtäminen osana kansainvälistä yhteisöä

Myös sen ymmärtäminen, että ilmiö koskettaa aidosti Suomea, koettiin haastateltavien keskuudessa tärkeäksi. Viranomaisten ja muiden toimijoiden on ymmärrettävä, että Suomi ei ole eristäytynyt muusta maailmasta ja että ilmiötä on lähestyttävä Suomessa samalla vakavuudella ja huolellisuudella kuin isommissakin maissa.

Pitkän linjan sosiaalityöntekijänä sanon, nyt ei kukaan puhu Jugoslavian sodasta. Yhtäläillä sinne menttiin. Me hoidettiin kentällä sieltä tulleita pakolaisia, jotka oli nähneet kauheita asioita. Ihmisillä, ja eritoten virkamiehillä, on niin lyhyt muisti [...] Kyllä täältä lähdettiin silloinkin. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Mikä on yksilön sosiaalinen todellisuus tässä maassa, jos hän täällä aikoo olla? [...] Sosiaalityöllä on tässä iso rooli. (Johtava sosiaalityöntekijä)

En tiedä, ne on varmaan sellaisia yleisiä heikkouksia. Se, että meillä on paljon sellaista ajattelua, että ei kosketa meitä. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Aiemmin meidän sijainti, meidän ulkopoliitiikka oli aiemmin neutraaliksi koettua, me osallistutaan rauhanturva- ja siviilikriisinhallinnan operaatioihin [...] Samalla meillä on kohdehenkilöiden määrä kasvanut. (Poliisitarkastaja)

Johtava sosiaalityöntekijä kertoi ilmiön olleen läsnä Suomessa jo pitkään, mutta siitä keskustelun alkaneen vasta viime aikoina. Hänen mukaansa jo entisen Jugoslavian raunioilla käydyissä taisteluissa oli Suomesta lähteneitä taistelijoita ja sodasta palanneita jouduttiin silloinkin ottamaan vastaan uudestaan Suomeen. Ilmiöt jotka koskettavat muita länsimaita, koskettavat myös Suomea. Suomi on eri liittoutumien sekä poliittisen asemansa puitteissa rinnastettavissa muihin länsimaihin, huolimatta jokseenkin syrjäisestä sijainnista.

6.2.5.4. Yhteistyö

Vaikka haastatteluissa tuli ilmi erilainen yhteistyö eri viranomais- ja järjestösektorin toimijoiden kanssa, mainitsivat kaikki haastateltavat tärkeäksi kehityskohteeksi eri toimijoiden mukaan ottamisen toimintaan.

Sanoisin näin, että sosiaalityö tekee yhteistyötä poliisin ennaltaehkäisevän linjaston kanssa. Poliisilla on tavallaan vastuu siitä radikalisoitumisesta. Meillä on vastuu sosiaalityöstä ja siihen liittyvästä verkostosta esimerkiksi lastensuojeluun [...] Meidän pitäisi keskustella uskonnollisten yhteisöjen kanssa [...] Alustava viesti on ollut se, että on olemassa paljon sosiaalisia ongelmia [...] tässä on sosiaalityön paikka. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Minusta yhteistyössä on paljon hyvää [...] on sellaisiakin, jotka kulkevat vain kokouksissa [...] virkamiehet ovat ihmisiä siinä kuin muutkin. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Opettajat on avainasemassa, koska ne on siellä koulussa sen kahdeksan tuntia. (Turvallisuuskoordinaattori)

Eritoten muslimiyhteisöjen merkitys painottui haastatteluissa, mutta myös asian kanssa ruohonjuuritasolla työskentelevien viranomaisten merkitystä korostettiin. On selvää, että ilmiön parissa työskentely vaatii yhteistyötä ja useiden eri toimijoiden osaamista.

6.2.5.5. Yhtenäinen koulutus

Erilaiset virkamallit antavat eri tahoille mahdollisuuden järjestää erilaisia koulutuksia, joihin toisia ei välttämättä oteta mukaan. Eritoten poliisisosiaalityössä, jossa valtiolla työskentelevät poliisit ja kunnalla työskentelevät sosiaalityöntekijät työskentelevät yhdessä, voivat asiantuntijat olla eri asemissa. Johtava sosiaalityöntekijä näki tärkeänä kaikkien Suomessa poliisisosiaalityötä tekevien yhteistyön ja sen, että poliisisosiaalityötä koskevien asioiden käsittelyssä tulisi olla mukana poliisisosiaalityötä edustava sosiaalityöntekijä.

Kyllä me ollaan varmaan kahdessa kolmessa vuodessa poliisin kautta osaamista levitetty. Tavoittaako se kaikki. Ei varmaan vielä poliisin sisällä. Aika paljon menty eteenpäin kuitenkin [...] Eri hallinnonaloilla on vielä paljon tehtävää. Valmiudet meillä on kuitenkin hyvät. (Poliisitarkastaja)

Pitäisi olla yhtenäistä koulutusta sekä poliisille sekä sosiaalityölle [...] Olisi yhtenäistä koulutus pohjaa ja työnohjausta. Tässä tulee vastaan tämä kunta/valtio raja. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Meillä Helsingin poliisilaitos on kouluttanut laajasti kaikki. (Poliisiosaston kehittämisspällikkö)

Sosiaalitoimessa avainhenkilöitä on ne johtavat sossut. Ne on ainakin koulutettu yhden kerran. Heillä pitäisi olla tiedossa miten näissä asioissa toimitaan. (Turvallisuuskoordinaattori)

Yleisesti voidaan ajatella, että kaikkien virkamiesten jotka työskentelevät aatteellisen ekstremismin parissa suoraan tai välillisesti, tulisi omata tietoa ilmiön tunnistamisesta sekä siihen reagoimisesta omassa työssään. Viranomaiset ovat onnistuneet kouluttamaan suuren osan asianomaisista. Yhdenmukaista koulutusta ja sen saatavuutta kaikkien virkamiesryhmien parissa tulisi kuitenkin vielä kehittää.

6.2.5. Sosiaalityön rooli väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyssä

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy tai ideologiseen ääriradikalismiin liittyvä viranomaistoiminta ei voi olla ainoastaan rikosoikeudellista. Haastatteluissa tuli voimakkaasti ilmi se, että rikosoikeudellinen painotus ilmiön käsittelyssä ei voi olla ensisijainen keino.

En halua, että asioita ratkotaan rikosoikeudellisin keinoin. (Turvallisuuskoordinaattori)

Sosiaalityössä on kyse ennaltaehkäisystä. Jos jotain tapahtuu, räjähtää, se on poliisiasia. Ei sosiaalityön asia. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Niiden jotka palaa taistelualueelta. Ekaksi pitää miettiä se rikosprosessi, mutta jos näyttöä ei ole. Tai on alaikäinen. Ne pitää käydä läpi ja katsoa mitä ne tarvitsee, ettei niistä tule väkivallantekijöistä. Siihen me tarvitaan viranomaistyötä ja järjestöjä. (Poliisiosaston kehittämisspäällikkö)

Syyt äärikäyttäytymiseen, taistelualueille lähtemiseen tai ideologisesti väkivaltaiseen ajatteluun nousevat syrjäytymisen ja osattomuuden kokemuksista, jolloin itse ilmiötä tarkastellessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota syihin kuin seurauksiin. Foucault polemisoi sosiaalityön asemaa rakenteellisena toimintana, joka on osa suurempaa kokonaisuutta, jossa sosiaalityö ei aina pysty täyttämään sen alkuperäistä tarkoitusta, koska sille on asetettu yhteiskunnan puolesta liikaa odotuksia ja siitä on tullut institutionalisoitu ammatti. (Chambon & Irving & Epstein 1999, 88–93.) Viranomaisyhteistyössä sosiaalityö voi helposti jäädä alakynteen, koska eritoten aatteellisen väkivaltaisen ekstremismin käsittelyssä viranomaiset saattavat keskittyä enemmän rikosoikeudelliseen tai poliittiseen työhön, jolloin sosiaalityön mahdollisuus vaikuttaa kokonaisuuteen pienenee. Osana virkamieskoneistoa sosiaalityö ei välttämättä pysty vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi ilmiöön, jonka syyt voivat Suomessa olla huomattavasti merkityksellisempiä kuin sen seuraukset. Rakenteellinen sosiaalityö on toiminnallisesti työtä eri yhteiskunnallisilla tasoilla. Keskeistä rakenteelliselle sosiaalityölle on ymmärrys eri tasojen välisistä suhteista ja keinoista vaikuttaa niihin. (Pohjola & Laitinen & Seppänen 2014, 283.) Sosiaalityön on kyettävä ymmärtämään ilmiöiden ja yksilöiden parissa tapahtuvaa työskentelyä kokonaisuuden kannalta. Vaikka poliisin tehtävä on huolehtia yhteiskuntarauhasta ja puuttua lainvastaiseen toimintaan, on sosiaalityö läsnä myös poliisin toiminnassa niissä puitteissa, joissa tarvitaan sosiaalista interventiota ja apua, jota poliisi ei kykene antamaan.

Sosiaalityötä tarvitaan siihen, että ihmiset jotka syrjäytyvät, kuinka autetaan heitä, etteivät he ota tilalle jotain ideologiaa joka on yhteiskuntavastainen [...] Mikä on yksilön sosiaalinen todellisuus tässä maassa, jos hän täällä hän aikoo olla? [...] Sosiaalityöllä on tässä iso rooli. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Jos mietitään vaikka vierastaistelijoita, niin moni kuvittelee, että kaikki lähteneet on parikymppisiä miehiä. Kun asiasta pidettiin vuosi sitten tilaisuus, tuli ilmi, että esim. neuvoloissa on tullut ilmi että lähteneissä on tyttöjä, nuoria, siellä on aika paljon ala-ikäisiä. Mukaan tulee lastensuojelliset kysymykset ja monet muut. Tämä ei sinällään ole ainoastaan poliisiasia. (Poliisitarkastaja)

Sosiaalityöntekijän on pystyttävä osana omana työtään tunnistamaan nämä, ja jos kokee ettei omat keinot riitä pitää tietää mihin ottaa yhteyttä ja mistä tietää lisää. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Jos katsotaan sosiaalitoimea, mitä me ollaan identifioitu tuossa meidän työryhmässä, niin se keski-ikä niissä nuorissa jotka taistelualueille lähtee [...] Siinä meillä on aikamoinen paine antaa niitä nuorten palveluita, jos siinä on se porukka vailla suuntaa ja haavoittuvaisia. (Turvallisuuskoordinaattori)

Siellä lastensuojelussa meillä on eri keinoja [...] Kun me tiedetään että on eri asioita jotka altistaa [...] sitähän me kuumeisesti mietitään, miten me parannetaan niiden toisen polven maahanmuuttajien oloja. (Turvallisuuskoordinaattori)

Viranomaisten tulisi myös keskittyä rakenteellisesti ilmiöön. Jos esimerkiksi taistelualueelle matkustava henkilö huomataan vasta matkustusvaiheessa, on mahdollisesti jo liian myöhäistä. Ennaltaehkäisevä toiminta, yhteiskunnallista syrjintää vähentävä toiminta, toiseuden kokemusten vähentäminen ja yhteiskuntaan liittäminen nähtiin toimina estää syrjäytymistä ja kokemuksia, jotka johtavat ääriajatteluun ja potentiaalisesti väkivaltaiseen ekstremismiin. Vaikka etninen tausta voi olla osasyynä yksilön kokemaan syrjintään ja osattomuuteen, ei sen voi olettaa olevan syy ekstremistiseen ajatteluun tai toimintaan. Jos ristipaineessa elävälle ihmiselle tarjoutuu mahdollisuus yhteenkuuluvuuteen ja toiminnalliseen tarkoituksenmukaisuuteen, on helppo ymmärtää miksi ääriliikkeet voivat saada kannattajia vähemmistöistä ja etnisesti valtaväestöstä poikkeavista yhteisöistä. On kuitenkin tärkeää huomata, ettei syy tällöin ole etninen vaan ennemminkin sosiaalis-taloudellinen. Etnisyys on nuorille jatkuva arjessa näkyvä ominaisuus, joka määrittää identiteettiä, mutta aiheuttaa myös syrjintää ja väkivaltaa. Hierarkiassa huonoimmassa asemassa etnisyytensä vuoksi ovat ulkonäöllisesti kantasuomalaisista poikkeavat nuoret. (Honkatukia & Suurpää 2007, 88–89.)

Meillä on kokonainen sukupolvi Suomessa syntyneitä, jotka me ollaan unohdettu kokonaan... heistä puhutaan maahanmuuttajina, mutta he eivät koe itseään maahanmuuttajiksi [...] osataanko me kohdata heitä koulussa, lastensuojelussa, nuorisotoimessa, nuorisotaloilla? Osataanko me kohda-

ta heidän perheitään?[...] osaavatko he integroitua, jos emme anna heille tätä mahdollisuutta arjessa? (Turvallisuuskoordinaattori)

Diskriminaatio ei pääosin kumpua yksilöllisistä ennakkoluuloista vaan yhteiskunnallisista valtarakenteista. Vahvemmat yhteiskunnalliset ryhmät ylläpitävät ennakkoluuloja ja tiettyjä asenteita säilyttääkseen valtansa ja hegemonisen asemansa. (Payne 2005, 283–284.) Jos nuorella ei ulkonäöllisesti, sosiaalisesti tai taloudellisesti ole mahdollisuuksia sulautua valtaväestön nuorisokulttuuriin, on tällöin luotava jotain omaa kulttuuria, tai haettava mallia muualta. Nuorelle assimilaatio voi olla hyvin hankalaa vallitsevan läntisen kulttuurin sekä vanhempien konservatiivisen kulttuurin välissä. (Hunt 2005, 114.) Toiseuden kautta tapahtuva eriytyminen ja uusien elämänmallien etsiminen ei tällöin ole etninen kysymys, vaan se liittyy ennakkoluulojen, rasismin, syrjäytymisen ja toiseuden kokemuksiin. Etnisten nuorisoryhmien ongelma läntisissä yhteiskunnissa kumpuaa nuorten mahdollisesta poikkeavasta ihonväristä, perhetaustasta, vanhempien usein alemmasta luokka-asemasta sekä heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan länsimaisessa yhteiskunnassa. Tasapainottelu näiden eri muuttujien välillä saattaa olla haasteellista, koska tämän kaiken lisäksi nuoren identiteetinmuodostukseen vaikuttavat vallitsevan yhteisön tuottamat ennakkoluulot ja syrjintä etnisiä vähemmistöjä kohtaan. (Hunt 2005, 113.) Devore ja Schlesinger (1999) ovat luoneet käsitteen alistettu etninen ryhmä. Etnissensitiivinen näkökulma on haastanut alistavat myytit ja stereotyyppit eri etnisistä ryhmistä ja tuonut tavan nähdä sosiaalityöntekijöiden toimintamallit etnisen todellisuuden ja toiminnantasojen kautta. (Dominelli & Lorenz & Soydan 2001, 37.) Näin sosiaalityön tehtävä ei ole toimia etnisyyden ehdoin, vaan rakenteellisesti puuttua mekanismeihin, jotka tuottavat toiseutta, joka kohdistuu helposti erilaisuutta kohtaan.

Sosiaalityön roolin näki jokainen haastateltava merkittävänä osana eirikosoikeudellista lähestymistapaa. Juuri opetustoimen ja sosiaalitoimen merkitys ennaltaehkäisevinä tahoina koettiin merkittävänä. Koska taisteluihin osallistuminen ei itsessään ole välttämättä rikollista, on sosiaalityön myös kyettävä vastaamaan taistelualueilta palaavien ihmisten tilanteisiin ja heidän uudelleensijoittamiseensa suomalaisen yhteiskuntaan. Mahdolliset traumat, järkyttävät kokemukset sekä sopeutumisoingemat tuovat sosiaalityölle haasteen konkreettisesti sosiaalityössä, mutta myös uudenlaisten ongelmien ja mahdollisen rikollisen toiminnan tunnistamisessa. Toiminta on vain saatava organisoitua niin, että palvelut osataan kohdistaa niitä tarvitseville.

Henkilö, joka on radikalisoitunut tai ollut konfliktialueilla, ei ole välttämättä syyllistynyt mihinkään rikolliseen. Silloin meillä tippuu tuo rikosputki. Siellä on mielenterveysongelmaisia, siellä on monennäköisiä. Silloin voi tulla se terveydenhoitoputki mukaan. (Poliisitarkastaja)

Näkisin että murros on vaikka aikuissosiaalityössä. Nyt kun siirretään toimintaa vaikka KELA:an. Nyt on kyllä resursseja, mutta miten ne kohdennetaan [...] paletti on jotenkin hallitsematon ja kontrolloimaton. Siellä on hyviä elementtejä [...] liian monta tahoja keskustelemassa, mutta itse tekijöille ei tule tietoa. Sitten ihmetellään miksi kentällä ei homma toimi-kaan. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Jos me oltaisi voitu antaa perheelle tukea, kun se perheenjäsen on lähtenyt. Silloin kun se perheenjäsen palaa, olisi hyvä että se loppuperhe olisi jo palveluiden piirissä [...] Jos ne palaa, niin meidän intresseissä on saada ne niin sanotusti deradikalisoitua. (Turvallisuuskoordinaattori)

Lastensuojelu on merkittävin sosiaalitoimen suora kontakti ilmiöön. Taistelualueille lähtevät henkilöt saattavat yrittää ottaa lapsiaan mukaan, tai osa lähtijöistä saattaa olla alaikäisiä. Tällöin lastensuojelu voi suoraan vaikuttaa esimerkiksi huostaanotoin tai muilla interventioilla.

Sosiaalityöllä tulee olla kyky tunnistaa riskikäyttäytymistä ja siihen vaikuttavia olosuhteita. Sosiaalityöntekijöiden on myös jatkossa tiedettävä mistä ilmiöön liittyvää tietoa saa, jos ilmiöön liittyviä kysymyksiä ilmenee heidän työssään. Keskitetty tieto on myös oleellista ilmiön parissa työskentelylle.

Sosiaalityöntekijän on pystyttävä osana omana työtään tunnistamaan nämä, ja jos kokee ettei omat keinot riitä pitää tietää mihin ottaa yhteyttä ja mistä tietää lisää. (Johtava sosiaalityöntekijä)

6.2.6. Merkittävät erot yksittäisten haastateltujen näkemyksissä

Haastateltavat painottivat hieman eri asioita sekä esittivät erilaisia näkemyksiä aatteellisen ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyyn liittyvässä viranomais- ja muussa työssä. Vaikka pääasiallisesti virkamiehet näkivät toimintansa vahvuudet ja heikkoudet

samankaltaisina, eikä yleisen toiminnan tarkastellussakaan ollut suuria eroavaisuuksia, tuli haastatteluiden myötä esiin joitain asioita, jotka on hyvä ottaa esiin.

Kunnan ja valtion virkamiehet tarkastelivat ilmiön parissa työskentelyä hieman eri painotuksin. Kunnan virkamiehet puhuivat substanssitoiminnan merkityksestä huomattavasti enemmän ja he näkivät substanssiosaajien merkityksen tärkeänä osana ilmiöön liittyvää työtä. Vaikka valtion virkamiehetkin puhuivat hallinnon ongelmista ja siitä, kuinka työ ei voi pyöriä ainoastaan hallintovirkamiesten ympärillä, korostivat kunnan virkamiehet selvästi enemmän substanssin merkitystä.

[Sosiaalityötä] Ei ole pyydetty [sisäisen turvallisuuden työryhmä] toimintaan mukaan. (Johtava sosiaalityöntekijä)

Jos vertaan näihin hallinnossa istuviin ihmisiin, niin meiltähän keskushallinnosta tai ministeriöstä ei kauhean usein lähdetä sinne kentälle ottamaan selvää, vaan kysytään joltain päälliköltä joka kysyy joltain alemmalta päälliköltä joka taas kysyy joltain alemmalta päällikkötasolta ja sitten sieltä saadaan joku muunneltu totuus. (Turvallisuuskoordinaattori)

Valtion virkamiehet mainitsivat haastatteluissa kumpikin *Radicalisation Awareness Networkin*, jonka kautta Suomessa on koulutettu asiantuntijoita kohtaamaan radikalisoitunutta väkivaltaa. Verkosto on perustettu vuonna 2011 ja sen tarkoitus on kerätä yhteen ilmiön parissa työskenteleviä käytännön tahoja, kuten sosiaalityöntekijöitä, poliiseja, uskonnollisia johtajia ja kansalaisjärjestöjä (Martiskainen & Tiilikainen 2014, 88–89). Kunnan virkamiehet eivät verkostoa maininneet, vaikka he sen toiminnassa saattavatkin olla mukana.

Meillä on eri alojen asiantuntijat ovat käyneet Radicalisation Awareness Networkin kokouksissa. Niistä me ollaan saatu paljon koulutusta. (Poliisi-osaston kehittämispäällikkö)

Aika paljon minulla on ollut tuolla sektorilla sitä kv-työtä EU –puitteissa. Osallistun aika paljon siihen RAN:in toimintaan [...] Se on eri alojen asiantuntijoiden verkosto. (Poliisitarkastaja)

Valtion virkamiehet puhuivat myös *Train the trainers* –toiminnasta, jossa osaamista viedään eteenpäin kouluttamalla kouluttajia ilmiön tiimoilta, mutta tätäkään eivät kunnan virkamiehet maininneet haastatteluissa. Kolmas asia, joka tuli esiin vain valtion

virkamiesten haastatteluissa, oli keskitetyn tiedon kerääminen joko puhelinpalvelun tai nettisivuston alle.

Nyt paraikaa mietitään, jos saataisiin tällaista Train the trainers -toimintaa lisää. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

...Train the trainers –tyyppinen juttu, että siellä on ydinryhmä, joka on perehtynyt asiaan ja sitten ne alkaa rakentamaan sitä materiaalia ja siinä tulee SM ja poliisi sisällöntuottamisessa siihen. (Poliisitarkastaja)

Palveleva puhelin, tai joku muu tuollainen johon huolestunut äiti tai kuka tahansa muu voisi ottaa yhteyttä (Poliisitarkastaja)

Meillähän on sellainen, me suunnitellaan sellaista help-lineä, mihin voivat soittaa sekä viranomaiset sekä omaiset. (Poliisiosaston kehittämispäällikkö)

Yksittäisten virkamiesten haastatteluiden eroavaisuuksiakin oli jonkin verran. Sisäministeriön edustaja korosti oikeistolaisen väkivallan määrää Suomessa ja piti sitä merkittävänä kysymyksenä. Tämä ei noussut muissa haastatteluissa ilmi muuten, kuin ekstremismin käsitteestä keskustellessa. Hän oli myös ainoa, joka ei kokenut sisäministeriötä johtavana tahona aatteelliseen ekstremistiseen väkivaltaan liittyvässä työssä Suomessa.

Johtava sosiaalityöntekijä oli ainoa haastatelluista joka koki ilmiön parissa työskenteilyn olleen jo pitkään osa viranomaistyötä. Tästä esimerkkinä hän mainitsi entisen Jugoslavian alueella tapahtuneet taistelut ja Suomesta lähteneet ja palanneet taistelijat. Hän koki myös eri tahojen keskustelevan keskenään, mutta näihin keskusteluihin ei poliisisosiaalityötä ole otettu mukaan.

Turvallisuuskoordinaattori mainitsi ainoana käytännön työn keskittyvän pääosin vain muslimeihin ja islamilaisuuteen liittyvään ekstremismiin, yksittäisten tekijöiden ohella. Hän sanoi käsitteen sisältävän muutkin aatteelliset liikkeet ja ryhmät, vaikka aatteellisen väkivallan saralla keskustelu liittyy tällä hetkellä islamilaiseen ekstremistiseen liikehdintään Helsingissä. Toimivan ja luontevan yhteistyön ehtona on rajattu piiri ja pienen ryhmän tekemä yhteistyö saattaa turvallisuuskoordinaattorin mukaan olla myös tulevaisuudessa riski, jos se jää liian pienen porukan asiaksi

7. Yhteenveto ja johtopäätökset

7.1. Metodologinen arviointi

Metodina haastattelu, kehysanalyysi ja laadullinen lähestymistapa sopivat tähän tutkielmaan. Koska tarkoituksena on ollut kerätä asiantuntijoiden näkemyksiä toiminnasta ja heidän työstään, ei kysymystä olisi voinut lähestyä esimerkiksi kirjallisuuden kautta. Myöskään lehtiartikkelit tai mediantarkastelu eivät olisi antaneet oikeaa kuvaa siitä, miten asiantuntijat itse näkevät kentän, jossa he työskentelevät. Tutkimuksen olisi voinut toteuttaa sähköpostitse, mutta se olisi tuonut mahdollisesti liian jäsennellyn lähestymistavan tutkimuskysymystä kohtaan, kuin myös liian strukturoitu haastattelumalli. Lisäksi laadullinen näkökulma antaa asiantuntijoille itselleen mahdollisuuden tarkastella omaa toimintaansa tavalla, jota määrällinen tutkimus ei tavoittaisi.

Kehysanalyysi antaa tutkielmalle rakenteen ja lähestymistavan, jonka kautta ilmiötä ja sen parissa tehtävää työtä voidaan tarkastella omina kehyksinään. Tämän tutkielman kannalta on eri teemoja tarkasteltava omina kehyksinään, jotka rakentavat kokonaisuutta. Eri teemat toimivat vuorovaikutuksessa toisiinsa nähden. Niiden summa muodostaa kokonaisuuden, joka antaa meille kuvan siitä miten viranomaiset näkevät oman työnsä ja siihen liittyvän yhteistyön sekä johtamisen. Kun ymmärrämme jokaisen virkamiehen toimivan oman roolinsa kautta, avaa se erilaisen tavan tarkastella ilmiötä ja sen parissa työskentelyä. Virkamiehet toimivat eri kehyksissä ja heillä on omat roolinsa virkamiehinä.

Haastatteluiden kannalta antaa kehysanalyysi mainion keinon lähestyä itse haastattelluita ja niiden tuloksia. Jo haastatteluvaiheessa tuli ilmi neljä kehystä, joiden sisällä virkamiehet ilmaisivat itseään ja tarkastelivat ilmiötä: *virkamiehisyy*s, *kriittinen kehys*, *positiivinen kehys* sekä *rakenteellinen kehys*. Nämä kehykset antoivat lähestymiskulman aineiston analyysiin ja sen purkamiseen teemoittain niin, että aineisto muuttui tulkittavaksi sekä jäsennellyksi, vaikka aineiston läpikäyminen olikin alussa kauhunsekaista kaaosta.

7.2. Analyysin reflektio

Analyysi ja aineiston käsittely herättävät myös uusia kysymyksiä. Vaikka pystymme arvioimaan haastateltujen asiantuntijoiden mielipiteitä viranomaistoiminnasta ja sen toimivuudesta, on hyvä myös uskaltaa tarkastella aineiston heikkouksia ja mahdollisia näkökulmia, joita tässä tutkielmassa ei esitetä. Ensinnäkin on hyvä muistaa, että aineisto perustuu vain neljän virkamiehen näkemyksiin. Vaikkakin he kaikki edustavat Suomessa korkeinta asiantuntemusta, on varmasti muitakin tahoja, joiden mielipiteet ja näkemykset poikkeavat tässä tutkielmassa esitetyistä. Toisekseen, osa kysymyksistä ja vastauksista kattaa ainoastaan yleisen mielipiteen siitä miten asia on. Esimerkiksi käsitys viestinnästä ja tiedonkulusta ei kerro lainkaan sitä miten se oikeasti toimii ja miten sitä voisi parantaa. Myös johtamisen kysymykset saattavat olla liian yleisluontoisia, jos emme pohdi sitä, kuinka johtaminen pitäisi toteuttaa. Kolmanneksi hierarkiaan ja hallintoon liittyvä kritiikki saattaisi muuttua kokonaan, jos tutkimuskysymys sisältäisi myös kysymyksen siitä, miten konkreettisesti hallintoa ja hierarkiamalleja pitäisi uudistaa. Neljäs heikkous on ehdottomasti viranomaistoiminnan ulkopuolella olevien tahojen puute tutkimuksessa. Vaikka onkin erittäin tärkeää pureutua siihen, miten viranomaiset näkevät oman toimintansa, ei sen reflektio ole kokonaisvaltaista tutkimuksellisesti, jos viranomaisten toimintaa ei samalla arvioida asiakkaiden ja ulkopuolisten tahojen puolesta. Kuitenkin tutkielma antaa kattavan kuvan viranomaisten näkemyksistä aatteellisen ekstremistisen väkivallan parissa työskentelystä, sekä mahdollistaa toiminnan kriittisen tarkastelun tämän tutkielman teoreettista taustaa vasten. Jos tutkimusta haluttaisiin laajentaa ja tuoda siihen uusia näkökulmia, voisi myös kvantitatiivinen näkökulma tuoda aiheeseen lisää. Sen kautta voisimme tarkastella yksityiskohtaisemmin viranomaisten käsittelymääriä, resursseja, kohdennuksia sekä ilmiöön liittyvää asiakasvirtaa.

7.3. Analyysistä nousseiden tulosten läpikäynti

Aatteellinen ekstremistinen väkivalta ei johdu uskonnosta tai etnisyydestä. Syyt väkivaltaan ja ekstremistiseen toimintaan kumpuavat toiseudesta, syrjäytymisestä ja sosiaa-

lisistä olosuhteista. Taistelualueille lähtemisen motiivit vaihtelevat ja syynä voi olla yhtä hyvin seikkailunhalu, kuin uskonnollinen vakaumus.

Ilmiöön on Suomessa viranomaisten puolelta herätty vuoden 2001 New Yorkin terroristi-iskujen jälkeen. Madridissa (2004) ja Lontoossa (2005) tapahtuneet pommi-iskut nostivat viranomaisten tietoisuutta ja valmiutta. Suomessa tapahtuneet koulusurmat myös valmistivat suomalaisia virkamiehiä yksittäisten tekijöiden tekemiin terrori-iskuihin, joiden motiivit ovat myös olleet aatteellisia. Onkin tärkeää huomata, että aatteellinen ekstremismi ja siihen liittyvä väkivalta ei koske ainoastaan muslimeja tai islamiuskoisia, vaan ilmiö koskee kaikkea aatteeseen liittyvää ääritoimintaa vasemmistosta oikeistoon ja kristityistä muslimeihin. Vaikka aatteelliseen ekstremistiseen väkivaltaan assosioituva islamismi on ollut esillä viime aikoina voimakkaasti, on Suomessa yhä suurin uhka koettu suuntautuvan yksittäisten tekijöiden puolelta.

Suomalaiset viranomaiset kokevat yhteistyönsä olevan pääosin hyvää. Henkilökohtaiset suhteet ja maan pienuus mahdollistavat luontevan yhteydenpidon ja vuorovaikutuksen. Kansalaiset Suomessa luottavat virkamiehiin ja eri yhteisöjen kanssa on helppo tehdä yhteistyötä. Samalla kuitenkin yksittäisten toimijoiden on mahdollista kieltäytyä yhteistyöstä ja pieni piiri voi työskennellä keskenään ottamatta muita toimijoita mukaan. Työryhmiin ja yhteistyöhän saatetaan nimittää ihmisiä titteleiden, ei osaamisen, perusteella. Substanssiosaamisen arvostaminen voi olla joskus vähäistä. Kuitenkin viranomaisyhteistyön kautta perustettu ankkuritoiminta on koettu hyväksi toimintamalliksi ja sen toimintaa halutaan laajentaa.

Hierarkkisuus ja viranomaisten kirjavuus viranomaistoiminnassa nähdään heikkoutena. Hierarkkisuus saattaa toimia substanssitoiminnan tiellä ja pysyvissä viroissa toimivat portinvartijat saattavat estää toimintaa pysyvästi eläkkeelle pääsyynsä saakka. Toiminta on pahimmillaan joustamatonta ja hallintokysymyksiin takertuvaa. Lisäksi viranomaisten tiedonkulku vertikaalisesti ei tunnu toimivan. Tätä pahentaa se, että hallinnossa työskentelevillä ei välttämättä ole ymmärrystä substanssista, kuin ei ole substanssissa työskentelevillä myöskään ymmärrystä tehdyistä päätöksistä, jolloin tiedonkulun ollessa jo valmiiksi huonoa, pahentaa se ruohonjuuritason ja hallinnon välistä kuilua.

Aatteelliseen ekstremistiseen väkivaltaan liittyvän työskentelyn johtaminen on virkamiehille epäselvää. Neljästä haastattelusta kolme näki toimintaa johtavan sisäministeriön. Ainoa haastatelluista joka ei ollut tätä mieltä oli sisäministeriön edustaja.

Eritoten tietoisuuden ja koulutuksen laajentaminen nähtiin viranomaisten puolesta suureksi kehityskohteeksi suomalaisessa viranomaistyössä. Viranomaisten mukaan sen ymmärtäminen, että kyseessä on ilmiö, johon suhtautuminen tulisi olla yhtä neutraalia, kuin mihin tahansa muuhunkin ilmiöön, on ensiarvoisen tärkeää sekä viranomaisissa että yleisestikin. Suomi ei ole enää eristäytynyt muusta maailmasta, vaan internetin, puhelimien ja kansainvälisten suhteiden kautta on mahdollista saada vaikutteita ja viranomaisten on kyettävä vastaamaan tähän. Aatteellinen ekstremismi koskee Suomea aivan samalla tavalla, kuin se koskee muitakin länsimaita, ja tämän on ymmärrettävä sekä viranomaisten että laajan yleisön. Koska ilmiö on niin laaja ja kansainvälinen on yhteistyötä kehitettävä saatava mukaan eri järjestöjä ja toimijoita, jotka työskentelevät ilmiön ja sen kohteiden parissa.

Virkamiehille on annettava yhtenäistä koulutusta ja sitä on annettava laajasti kaikille sitä tarvitseville. Hallintorajojen ei tulisi estää tällaisen koulutuksen saamista ja kaikkien ilmiön parissa työskentelevien virkamiesten tulisi saada ilmiöön liittyvää koulutusta.

Aatteellista ekstremististä väkivaltaa ei voi käsitellä ainoastaan rikosoikeudellisesti. Tämän takia sosiaalityöllä on merkittävä rooli sen käsittelyssä ja eritoten ennaltaehkäisyssä. Sosiaalityö voi toiminnallaan vaikuttaa siihen, että rakenteellisesti vaikutetaan syrjäytymistä ja toiseutta aiheuttaviin mekanismeihin. Esimerkiksi lastensuojelu on avainasemassa tilanteissa, joissa perhe yrittää päästä taistelualueelle. Samoin taistelualueilta palaavien henkilöiden uudelleensijoittaminen yhteiskuntaan ja heidän olosuhteidensa kartoittaminen on vahvasti sosiaalityön vastuualueelle sijoittuvaa toimintaa. Sosiaalityön on myös kyettävä tunnistamaan ilmiön parissa työskentelevien tahojen vastuualueet ja toimintamallit, jotta sosiaalityöstä voidaan ohjata apua tarvitsevat oikeaan suuntaan.

Virkamiehet tarkastelivat haastatteluissa ilmiön parissa työskentelyä hieman eri tavoin ja eri näkemyksin. Isoin ero oli valtion ja kunnan virkamiesten välisissä näkemyksissä substanssin ja hallinnon eroista. Kunnan virkamiehet painottivat substanssiosaamisen merkitystä, kun taas valtion virkamiesten haastatteluissa ei substanssiosaaminen ollut

merkittävässä roolissa. Kaikki virkamiehet kritisoivat toiminnan hierarkkisuutta ja hallinnon ylikorostuneisuutta toiminnassa. Valtion virkamiehet olivat enemmän tekemisissä esimerkiksi *Train the Trainers* sekä *Radicalisation Awareness Network* –toiminnassa, joita kumpikaan kunnan virkamies ei maininnut haastatteluissa.

Yksittäisistä virkamiehistä ainoana oikeistolaisen väkivallan merkitystä painotti sisäministeriön edustaja. Hän ei myöskään nähnyt sisäministeriötä toiminnan johtavana tahona Suomessa muiden virkamiesten tavoin. Johtava sosiaalityöntekijä kertoi ainoana tehneensä ilmiön parissa jo 1990-luvulla töitä Jugoslavian kriisin jälkimainingeissa. Hän oli myös hyvin kriittinen toiminnan johtamista kohtaan yleisesti Suomessa. Turvallisuuskoordinaattori kertoi Helsingin kaupungin keskittyvän käytännössä ainoastaan islamilaiseen ekstremistiseen väkivaltaan, vaikka käsite sisältää kaikki muutkin aatteelliset suuntaukset.

7.3. Lopuksi

Suomalaiset ovat perinteisesti luottaneet valtionhallintoon (OECD 2010, 5). Tämän tutkielman perusteella kansalaiset voivat edelleen pääosin luottaa siihen, että viranomaiset tekevät hyvää työtä. Vaikka OECD ei mainitsekaan kunnallishallintoa maarvioinnissaan, voimme olettaa luottamuksen viranomaisiin olevan Suomessa yleistä, kuten myös haastatteluissa tuli ilmi. Viranomaiset haluavat tehdä yhteistyötä keskenään ja pääosin he siinä, omien sanojensa mukaan, onnistuvatkin. Tärkeimmät toimijat tuntevat toisensa ja eri toimia on käynnistetty aatteellisen ekstremistisen väkivallan ehkäisemiseksi. Suomen viranomaiset tekevät kansainvälistä yhteistyötä ja ovat tietoisia ilmiöstä ja siihen liittyvistä yksityiskohdista. Viranomaisilla on myös halua kehittää toimintaa ja lisätä tietoa eri asiantuntijaryhmien keskuudessa. Eri tahot myös tunnustavat eri toimijoiden merkityksen ja osaavat asettaa eri viranomaiset heille kuuluviin vastuisiin sekä merkityksellisiin asemiin.

Viranomaisten välinen yhteistyö on kuitenkin osittain ontuvaa, jos on olemassa merkittäviä tahoja, jotka eivät halua osallistua yhteistyöhön tai eivät ole siihen kykeneviä. Näin viranomaisten on hyvä pohtia omia toimintamallejaan ja yhteistyötä tukevia ja heikentäviä toimia, jotta ilmiöön liittyvä työskentely olisi toimivaa ja kaikki toimijat

huomioivaa. Yksi suomalaisen hallinnon keskeisiä haasteita on löytää uusia toimintatapoja eri hallinnon tasojen välille ja tehostaa toimintaa erilaisten sidosryhmien kanssa (OECD 2010, 6). Jos yhteistyö on tällä hetkellä erinomaista niiden tahojen kanssa, jotka yhteistyötä haluavat ja siihen kykenevät, olisi viranomaisten hyvä pohtia keinoja laajentaa tällaista yhteistyötä ja arvioida siihen johtaneita syitä. Näin yhteistyötä saataisiin laajennettua mahdollisimman monen toimijan mukaan saamiseksi.

Tiedonkulkua on erityinen haaste, johon viranomaisten tulee puuttua. Jos tiedon eteenpäinvieminen on kiinni yksittäisten ihmisten päätöksistä siitä, onko tieto merkittävää vai ei, on hyvä pohtia sitä, keitä ilmiön parissa työskentelee. Viranomaisilta pitää pystyä vaatimaan rohkeutta muuttaa omia rakenteitaan, jos olemassa olevat rakenteet estävät työskentelyn tai haittaavat toimintoja. Suomen julkinen sektori kärsii edelleenkin kyvystä uudistua ja toimeenpanna muutoksia omassa hallinnossaan (OECD 2010, 6).

Aatteellisen ekstremistisen väkivallan parissa tulee työskennellä ihmisiä, jotka tuntevat alan ja ovat sen asiantuntijoita. Jos asiantuntijoita ei ole, tulee sen parissa työskennellä ihmisiä, joilla on halua ja kykyä tulla sen asiantuntijoiksi. Hallinnollisten meriittien tai hierarkkisten asemien perusteella ei tule nimittää ketään tehtäviin, joissa tarvitaan erityistä asiantuntemusta ja kykyä toimia liikkuvan ilmiön parissa. Samalla on huomioitava substanssiasiantuntijoiden osaaminen ja kyky tehdä omaan työhönsä vaikuttavia päätöksiä. On myös huomattava, että virkamiestoimintaa estävät yksittäiset henkilöt ja tahot tulisi osata määrittää ja heidän toimintaansa puuttua virkamieslain sallimissa puitteissa, jos tähän on tarvetta. (Laki kunnallisesta viranhaltijasta 11.4.2003/304; Valtion virkamieslaki 19.8.1994/750.)

Aatteelliseen ekstremistiseen väkivaltaan ja sen ennaltaehkäisyyn liittyvään työhön saatetaan tarvita selkeämpää johtamista. Koska kyseessä on useiden eri tahojen ja toimijoiden tekemä työ, jossa asiantuntijuutta tarvitaan useilta aloilta, saattaisi keskitetty ohjaus ja johtaminen mahdollistaa tehokkaamman työskentelyn ja resurssien ohjaamisen. Aineiston perusteella asiantuntijat kaipaavat pääsääntöisesti selkeää ohjausta ja tiedonkulkua.

Eri toimijoiden yhteistyö ja asiantuntemuksen käyttö on tärkeää. Valtio, kunnat, järjestöt ja uskonnolliset yhteisöt ovat kaikki toimijoita, joilla on tietoa ja osaamista ilmiön

käsittelystä ja näiden kaikkien yhteistyö on tulevaisuudessa todennäköinen normi aatteellisen ekstremistisen väkivallan ennaltaehkäisyssä Suomessa.

Vaikuttaa siltä, että sosiaalityöntekijät kaipaavat tieteellistä tutkimustietoa työnsä tueksi (Heinonen 2007, 76). Sosiaalityöntekijät kohtaavat myös tilanteita, joissa normaalit totutut tavat ja arviointimenetelmät eivät tuota toivottua ymmärrystä tai muutosta asiakkaan tilanteeseen (Anis 2008, 86). Haastatteluiden kautta väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy ja linkittyminen sosiaalityöhön tulivat erittäin selväksi. Rakenteellinen syrjäytyminen ja lastensuojeluun liittyvät kysymykset nousivat haastatteluissa isoiksi teemoiksi ja jokainen haastateltu painotti aatteellisen väkivallan ja yhteiskunnallisen toiseuden välistä yhteyttä.

Sosiaalityön kannalta aatteellisen ekstremistisen väkivallan ja sen ennaltaehkäisyn parissa tehtävä työ vaatii yhteistyötä. Sosiaalityöntekijöiden on tulevaisuudessa oltava kykeneviä tunnistamaan ilmiöön liittyvää käyttäytymistä ja toimintaa. Ennaltaehkäisy tulee näin sosiaalityön tärkeäksi osaksi. On pohdittava keinoja tunnistamisen lisäksi toimia tavoin, joilla ekstremististä väkivaltaa voidaan ehkäistä. Århusin malli (Ager-schou 2014) saattaa olla hyvä keino sosiaalityölle lähestyä ilmiötä myös Suomessa. Mallissa perustetaan väkivaltaista ekstremismia ennaltaehkäisevä projekti, joka kohdistetaan riskiryhmille. Näin Suomessa voidaan sosiaalityön ja viranomaisten puolesta erotella rikosoikeudelliset ja sosiaaliset kysymykset niin, että toimenpiteitä kohdistetaan tarpeen ja tilanteen mukaan. Sosiaalityön kannalta on hyvä etsiä toimintakeinoja, joiden avulla voidaan lähestyä erilaisia ryhmiä heidän omilla ehdoillaan. Näin kyetään työskentelemään tavalla, joka antaa ryhmille oikeuden oman kulttuurisen sekä sosiaalisen toimintansa määrittelyyn. (Toikko 2002, 272.) Irtautumisen mekaniikka toimii epäilyksen ja pettymyksen kautta. Laajempi tutustuminen yhteisöön ja ideologiaan keskustelee käytännön toiminnan ja ideologian konkreettisen ilmenemisen kautta. Tällöin yksilö saattaa alkaa kyseenalaistamaan toiminnan mielekkyyttä ja irtautua ääri-toiminnasta. (Linjakumpu 2014, 150–152.)

Kohdistettujen palveluiden myötä on hyvä tarkastella myös niiden sisältöä. Ennaltaehkäisevä työ sisältää koulutuksen ja terveyden elementit, mutta eritoten taistelualueilta palaavien henkilöiden tukeminen yhteiskunnallisin keinoin on oleellista. Salli Saari (2000) käsittelee kirjassaan: *Kuin salama kirkaalta taivaalta* sitä kuinka traumaattisten kokemusten myötä uhriutuminen voi aiheuttaa psyykkisen vamman ja koskettaa laajaa

yhteisöä silminnäkijöistä asian parissa työskenteleviin. (Saari 2000, 33–40.) Viranomaisten on siis kyettävä tarjoamaan laaja-alaisesti sekä syiden että seurausten myötä syntyneisiin tarpeisiin. Ammatillinen psyykinen ensiapu palanneille sekä mahdollisesti heidän kanssaan työskenteille on ensiarvoista perustyötä, joka auttaa kokemuksen läpikäymistä ja auttaa aloittamaan asian käsittelyprosessin. (Saari 2000, 142–149.)

Lastensuojelu on taho, joka voi suoraan vaikuttaa ilmiöön liittyvään toimintaan. Alaikäisten vieminen taistelualuulle voidaan estää lastensuojelun toimesta. Lisäksi alle 18-vuotiaiden toimintaan voidaan myös vaikuttaa suoraan lastensuojelun keinoin. Lastensuojelun tulee olla tällöin tietoinen ilmiöstä ja sen havainnoimisesta, jotta voidaan ennaltaehkäisevästi puuttua vääränlaiseen toimintaan.

Kaiken kaikkiaan on tärkeää uskaltaa arkipäiväistää ilmiö suomalaisessa viranomais-toiminnassa. Koska ilmiö on vahvasti julkisuudessa, on riski moraalipaniikista ja yksittäisten ryhmien leimaamisesta läsnä. Virkamiesten tulee kyetä ottaa ilmiön käsittely osaksi arkista työtään ja hyväksyä se osana sosiaalista sekä rikosoikeudellista työsarjaa, samalla tavoin kuin muutkin ilmiöt, joilla saattaa olla vakavia seurauksia sekä yksilöille että yhteisöille. Aatteellinen ekstremistinen väkivalta ja sen ennaltaehkäisy tulee asettaa osaksi arkista virkamiestyötä, eikä sitä tule asettaa ilmiönä jalustalle enempiä kuin mitään muutakaan ilmiötä. Sen parissa työskentelevien virkamiesten tulee olla perehtyneitä kenttään ja heidän substanssiaan tulee kunnioittaa tavalla, joka mahdollistaa heidän arkisen työskentelynsä huolimatta asian trendikkyudesta tai sen saamista mediahuomiosta. Samalla on hyvä tarkastella asiaan liittyvää osaamista Suomessa ja harkita eri mahdollisuuksia asiantuntijoiden kartoittamiseen myös virkamiestiipiin ulkopuolelta, jotta nyt ja tulevaisuudessa voidaan turvata kiitettävä osaamisen taso sekä kunnallisella sektorilla että valtionhallinnossa.

Lähteet

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2010: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Agerschou, Toke 2014: Forebyggelse af radikalisering og diskrimination i Aarhus. Socialforvaltningen & Børn og Unge. Østjyllands Politi og Aarhus Kommune. Århus.
- Alasuutari, Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere
- Alasuutari, Pertti 2001: Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Gaudeamus. Helsinki
- Alasuutari, Pertti 1999: Laadullinen tutkimus. 3. Painos. Vastapaino. Tampere.
- Alhanen, Kai 2007: Käytännöt ja ajattelu Michel Foucaultin filosofiassa. Gaudeamus Kirja, Helsinki.
- Anis, Merja 2005: *Talking about culture in social work encounters: immigrant families and child welfare in Finland*. European Journal of Social Work 8:1
- Anis, Merja 2008: Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008. Väestöliitto. Helsinki.
- Archer, Toby & Malkki, Leena 2014: Muuttuvat käsitykset terrorismista. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) 2014: Islam, hallinta ja turvallisuus. Eetos. Turku. 79–109.
- Armstrong, Karen 2014: Wahhabism to ISIS: How Saudi Arabia exported the main source of global terrorism. www.newstatesman.com. <http://www.newstatesman.com/world-affairs/2014/11/wahhabism-isis-how-saudi-arabia-exported-main-source-global-terrorism>. 03.10.2015.
- Braw, Elisabeth 2014: Inside Denmark's Radical Jihadist Rehabilitation Programme. Newsweek. 17.10.2014.
- Brubaker, Rogers 2013: *Etnisyys ilman ryhmiä*. Vastapaino. Tampere.
- Burke, Jason 2015: Islamist fighters drawn from half the world's countries, says UN. <http://www.theguardian.com/world/2015/may/26/islamist-fighters-drawn-from-half-the-worlds-countries-says-un>. 03.10.2015.
- Cartwright, Dorwin & Zander, Alvin 1968: Group Dynamics. Harper & Row Publishers. London.
- Chalk, Peter 2002: Militant Islamic Extremism in the Southern Phillipines. Teoksessa Isaacson, Jason F & Rubenstein, Colin 2002: Islam in Asia. Changing Political Realities. Transaction Publishers. New Jersey.
- Chambon, Adrienne S. & Irving, Allan & Epstein, Laura (toim.) 1999: Reading Foucault for Social Work. Columbia University Press. New York
- Dominelli, Lena & Lorenz, Walter & Soydan, Haluk 2001. *Beyond Racial Divides. Ethnicities in Social Work Practice*. Ashagete. Hampshire .
- Dominelli, Lena 2010: *Social Work in a Globalizing World*. Polity Press. Cambridge.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino. Tampere.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2015. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2015: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. PS-kustannus. Jyväskylä. 26–45.

- Farmer, Brian R 2007: *Understanding Radical Islam. Medieval Ideology in the Twenty-First Century*. Peter Lang Publishing. New York.
- Foley, James 2014: How are British Jihadists traveling to Syria and Iraq? *The Week*. <http://www.theweek.co.uk/world-news/60065/how-are-british-jihadists-travelling-to-syria-and-iraq>. 03.10.2015.
- Gallop, Les & Hafford-Letchfield 2012: *How to Become a Better Manager in Social Work and Social Care. Essential Skills for Managing Care*. Jessica Kingsley Publishers. London and Philadelphia.
- Goffman, Erving 1969: *Minuuden riistäjät*. Marraskuun liike. 2. Painos, toteutettu näköispainoksena 1997. Mielenterveyden keskusliitto ry. Helsinki.
- Goffman, Erving 1971: *Arkielämän roolit*. WSOY. Porvoo.
- Goffman, Erving 1986: *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press. Boston.
- Hall, Stuart 2002: *Identiteetti. Vastapaino*. Tampere.
- Hall, Stuart 2003: *Kulttuuri, paikka, identiteetti*. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) 2003: *Erilaisuus. Vastapaino*. Tampere, 85–131.
- Heinonen, Hanna 2007: *Kohti syvempää ymmärrystä sosiaalityössä. Tutkiva ja arvioiva työote sosiaalityöntekijöiden jäsentämänä*. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja
- Heinonen, Jari 2014: *Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttajana*. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) 2014: *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. Unipress. Kuopio. 37–64.
- Henley, Jon 2014: *How Do You Reradicalise Returning Isis Fighters?* [www.theguardian.com](http://www.theguardian.com/world/2014/nov/12/deradicalise-isis-fighters-jihadists-denmark-syria). <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/12/deradicalise-isis-fighters-jihadists-denmark-syria>. 20.07.2015.
- Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena 2007: *Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntilanne ja rikollisuus*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (232). Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura (80). Helsinki
- Hunt, Stephen 2007: *The Life Course. A Sociological Introduction*. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Juhila, Kirsi 2009: *Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä – Michel Foucault'n perintöä tulkitsemassa*. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) 2009: *Sosiaalityö ja teoria*. PS-kustannus. Jyväskylä. 47–67.
- Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) 2002: *Tutkijan eettiset valinnat*. Gaudeamus Kirja. Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd. Tampere
- Karvala, Kreetta 2015: *Supo: Suomesta lähtenyt jo 13 naista Isisin riveihin*. [www.iltalehti.fi](http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015072220071398_uu.shtml). http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015072220071398_uu.shtml. 22.07.2015.
- Kullberg, Anssi 2011: *Radikalismi Suomen muslimiyhteisössä: Ulkomaisten konfliktien ja kansainvälisen islamismin vaikutus*. Teoksessa Kullberg, Anssi (toim.) 2011: *Suomi, Terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä*. WSOY. Helsinki. 250–296.
- Kuusela, Pekka & Niiranen, Vuokko 2006: *Realismin haaste sosiaalitieteissä*. Unipress Ab. Kuopio.

- Laki kunnallisesta viranhaltijasta 11.4.2003/304. www.finlex.fi.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030304>. 21.07.2015.
- Linjakumpu, Aili 2014: Islamilaisen ääritoiminnan emotionaaliset perustat. Teoksessa Kullberg, Anssi (toim.) 2014: Poliittisen väkivallan poluilla. Poliittisen historian tutkimuksia, no 39. Turun yliopisto. Turku. 139–156.
- Malkki, Leena & Paastela, Jukka 2007: Terrorismin monet kasvot. WSOY. Helsinki.
- Muhammed, Husein 2011: Yhtä erilaiset. Islam ja suomalainen kulttuuri. Kustannusosakeyhtiö TEOS. Helsinki.
- Nash, Mary & Munford, Robyn & O'Donoghue, Kieran 2005: *Social Work Theories in Action*.
- Nieminen, Jari. Hyvinvointikatsaus 3/2013.
https://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_003.html?s=1.
 17.9.2014.
- Niiranen, Vuokko 1995: Sosiaalitoimen moniulotteinen johtajuus. Sosiaaliturvan keskusliitto. Helsinki.
- Niiranen, Vuokko & Seppänen-Järvelä, Riitta & Sinkkonen, Merja & Vartiainen, Pirkko 2010: Johtaminen sosiaalialalla. Gaudeamus. Helsinki.
- Oxford Dictionaries. Language Matters.
<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/ethnicity?q=ethnicity>. 21.08.2015
- Payne, Malcolm 2005. *Modern Social Work Theory*. Palgrave Macmillan. Hampshire.
- Peoples, James & Bailey, Garrick: *Humanity: An Introduction to Cultural Theory*. Wadsworth Cengage learning. Boston.
- Peräkylä, Anssi 1990: Kuoleman monet kasvot. Identiteettien tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa. Vastapaino. Tampere
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana 2014: Rakenteellisen sosiaalityön jäsentyminen. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) 2014: Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Unipress. Kuopio. 281–294.
- Pohjola, Anneli 2014: Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) 2014: Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Unipress. Kuopio. 16–33.
- Qamar, Zubair: Wahhabism: Understanding the roots and role models of islamic extremism. www.sunnah.org.
<http://www.sunnah.org/articles/Wahhabiarticleedit.htm>. 03.10.2015.
- Rubin, Alissa J 2014: Militant Leader in rare Appearance in Iraq. www.nytimes.com.
http://www.nytimes.com/2014/07/06/world/asia/iraq-abu-bakr-al-baghdadi-sermon-video.html?_r=0. 03.10.2015.
- Saari, Salli 2000: Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki.
- Saarinen, Juha 2014: The Finnish Foreign Fighter Contingent in Syria. Combating Terrorism Centre at West Point. CTC Sentinel. 3/2014, vol.7.
- Saukkonen, Pasi 2014: Nationalismista monikulttuurisuuden tunnustamiseen – etnisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden tilastointi. Hyvinvointikatsaus 2/2014. Rakenteet ja arki. Tilastokeskus 2014.
- Schmid, Alex P 2011: The Definition of Terrorism. Teoksessa Schmid, Alex P (toim.) 2011: *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. 39–99

- Sisäasiainministeriö 2012: Asettamis päätös SM037:00/2012. Kansallinen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkosto. Sisäasiainministeriö. Helsinki.
- Sisäasiainministeriö 2012: Turvallisempi huominen. Sisäisen turvallisuuden ohjelma 26/2012. Sisäasiainministeriö. Helsinki
- Sisäasiainministeriö 2013: Ankkuri-malli moniviranomaisyhteistyössä. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteen 24 toimeenpano alle 18-vuotiaiden rikoksen tekijöiden rikoskierteen ehkäisemiseksi. Sisäasiainministeriö. Helsinki.
- Sisäasiainministeriö 2013: Sisäisen turvallisuuden ohjelma: Väkivaltainen ekstremismi Suomessa - tilannekatsaus 1/2013. Sisäasiainministeriö. Helsinki.
- Sisäasiainministeriö 2014: Sisäisen turvallisuuden ohjelma: Väkivaltainen ekstremismi Suomessa - tilannekatsaus 2/2014. Sisäasiainministeriö. Helsinki.
- Tharoor, Ishaan 2014: ISIS or ISIL? The debate over what to call Iraq's terror group. www.thewashingtonpost.com.
<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/06/18/isis-or-isil-the-debate-over-what-to-call-iraqs-terror-group/>. 03.10.2015.
- Toikko, Timo 2002: Marginaalit ja sosiokulttuurisen työn mahdollisuudet. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivanen, Irene (toim.) 2002: Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto. Kopijyvä Oy. Jyväskylä. 272–285.
- Toivonen, Timo 1999: Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. WSOY. Porvoo.
- UN News Centre 2015. At debate, UN and security Council renew pledge to counter foreign terrorist fighters.
<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=51005#.Vg-YkGTtmko>. 03.10.2015.
- Valtion virkamieslaki 19.8.1994/750. www.finlex.fi.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750>. 21.07.2015.
- Valtiovarainministeriö 2010: OECD:n Suomen hallinnon maa-arviointi. Käännös tiivistelmästä ja keskeisistä suosituksista. Arvioinnin keskeiset tulokset ja keskeiset toimenpidesuosituksukset. Valtiovarainministeriö. Helsinki.

Liite

Haastatteluissa esitetyt kysymykset ja läpikäytyt teemat

1. Haastateltavan tausta ammatillisesti?
 - a. Koulutus?
 - b. Työhistoria?
2. Tehtävä?
3. Pääyhteistyökumppanit ammatillisesti?
 - a. Millaista yhteistyötä käytännössä?
4. Kuka toimintaa johtaa ja ohjaa Suomessa?
5. Milloin ekstremismiin on Suomessa ammatillisesti herätty?
6. Millainen on viranomaisten valmius työskennellä aatteellisen ekstremistisen väkivallan parissa?
 - a. Yhteistyö kansallisesti ja kansainvälisesti?
 - b. Käytännön osaaminen?
 - c. Hallinnon ja substanssityön erot ilmiön parissa työskentelyssä?
7. Mihin Suomessa on ilmiön puitteissa valmistauduttava tulevaisuudessa?
8. Miten toimintaa tulisi viranomaisissa kehittää?
9. Mistä saadaan asiantuntijoita ilmiön parissa työskentelemään?
 - a. Koulutetaanko?
 - b. Siirrytäänkö uusiin tehtäviin viran mukana?
10. Miten tieto välittyy viranomaisissa?
11. Viranomaistoiminnan vahvuudet ja heikkoudet?
12. Miten toimintaa tulisi kehittää Suomessa?